

Onderzoeksnotities

2000/9

**Recidive na een
strafrechtelijke
maatregel**

Een studie naar de
geregistreeerde criminaliteit
onder jongeren met een pibb,
een jeugd-tbr of een pij

**N. van der Heiden-Attema
B.S.J. Wartna**

**Wetenschappelijk
Onderzoek- en
Documentatiecentrum**

Exemplaren van dit rapport kunnen schriftelijk worden besteld bij

WODC, Kamer 014
Postbus 20301, 2500 EH Den Haag
Fax: (070) 3 70 45 07
E-mail: wodcinfo@wodc.minjust.nl

Per rapport wordt f 25 in rekening gebracht (incl. verzending)

Voorwoord

Deze notitie bevat een verslag van een recidivemeting onder jongeren met een strafrechtelijke maatregel. De studie, uitgevoerd op verzoek van de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI), past in de ontwikkeling van de *Recidivemonitor*. Met dit project wil het WODC het aantal recidivemetingen de komende jaren sterk uitbreiden, met als doel meer zicht te krijgen op de uitstroomresultaten van justitiële interventies. Sommige groepen, zoals de jongeren met een strafrechtelijke maatregel, zullen door middel van herhaalde metingen blijvend worden gevolgd, zodat ook het verdere verloop van hun criminele carrière in beeld kan worden gebracht.

We willen op deze plaats graag een aantal mensen bedanken die hebben bijgedragen aan de totstandkoming van dit verslag. Paul Linckens en Eric Spaans van DJI, de voorzitter en leden van de begeleidingscommissie en collega's Wim Bernasco en Frank van Tulder die eerdere versies van deskundig commentaar hebben voorzien. Anne-lyke van den Elshout en Nicolette Dijkhoff waren behulpzaam bij de dataverzameling en -verwerking.

Inhoud

	Samenvatting	1
1	Inleiding	5
2	Dataverzameling en analyse	11
2.1	De onderzoeksgroep	11
2.2	De gebruikte gegevens	11
2.2.1	Achtergrondgegevens	11
2.2.2	Gegevens over de strafrechtelijke carrière	12
2.3	De analyse van het materiaal	13
2.3.1	Beschrijving van recidive	14
2.3.2	Verklaring van recidive	15
3	Resultaten	17
3.1	Achtergronden en kenmerken van de onderzoeksgroep	17
3.1.1	Achtergrondgegevens	17
3.1.2	Nadere achtergrondinformatie	19
3.1.3	Het strafrechtelijk verleden	20
3.2	Beschrijving van de recidive	21
3.2.1	De prevalentie van recidive	21
3.2.2	De prevalentie van ernstige recidive	24
3.2.3	Omvang en ernst van de totale recidive	26
3.3	Verklaring van de recidive	27
3.3.1	Verklarende factoren voor de prevalentie van recidive	28
3.3.2	Verklarende factoren voor de frequentie van recidive	29
4	Conclusie en discussie	33
	Summary	37
	Literatuur	39
	Bijlage 1	41

Samenvatting

Met de wetwijzigingen die in 1995 in het Nederlands jeugdstrafrecht zijn doorgevoerd, werden zowel de plaatsing in een inrichting voor buitengewone behandeling als de terbeschikkingstelling van jeugdigen vervangen door één strafrechtelijke maatregel, de plaatsing in een inrichting voor jeugdigen. Vóór de wetwijziging kon een terbeschikkingstelling (jeugd-tbr) worden opgelegd als de minderjarige dader toerekeningsvatbaar was en hij of zij voor 'heropvoeding' in aanmerking kwam. De maatregel eindigde op zijn laatst als de jeugdige 18 werd. De buitengewone behandeling (bb) kon doorlopen tot de 21e verjaardag. Deze maatregel was bedoeld voor minderjarige daders waarbij een 'gebrekkige ontwikkeling of een ziekelijke stoornis van de geestesvermogens' werd geconstateerd. De nieuwe plaatsing in een inrichting voor jeugdigen (pij) is bestemd voor beide doelgroepen. De pij duurt in principe maximaal twee jaar, maar kan na toetsing van de rechter met nog eens twee jaar worden verlengd indien de strafzaak een geweldsdelict betreft. Is er daarnaast sprake van een 'stoornis van de geestesvermogens' dan kan de pij nogmaals met twee jaar worden verlengd, tot een maximum van zes jaar.

Onderzoeksvragen

Via dit onderzoek wordt nagegaan in hoeverre de groep jongeren die een pij-maatregel ondergaan vergelijkbaar is met jongeren die vóór de wijziging van het jeugdstrafrecht een bb of een jeugd-tbr kregen opgelegd. De achtergrondkenmerken die bij de vergelijking van de drie subgroepen een rol spelen, zijn: de leeftijd van de jongere, geslacht, etniciteit, aard en ernst van het uitgangsdeldict, duur van de maatregel en de omvang van het strafrechtelijk verleden, dat wil zeggen het aantal en de ernst van eerder gepleegde delicten waarbij vervolging werd ingesteld. Gegevens over de psycho-sociale problematiek waarin de jongeren bij het opleggen van de maatregel verkeerden, waren helaas niet voorhanden.

Naast een beschrijving van de groepen jongeren met een bb, een jeugd-tbr en een pij gaat deze studie ook in op de recidive van de jongeren in de periode na beëindiging van de maatregel. De methodiek voor dit deel van het onderzoek is ontwikkeld in het kader van de Recidivemonitor, een doorlopend WODC-project waarin recidivemetingen worden gedaan volgens een vaste systematiek. Bij deze metingen wordt niet alleen gekeken óf er sprake is nieuwe justitiecontacten (de zogenaamde prevalentie van recidive), maar ook hoe snel de recidive optrad, hoe vaak er werd gerecidiveerd (de frequentie van de recidive) en hoe ernstig de recidivedelicten waren. Voor al deze aspecten wordt nagegaan of er verschillen bestaan tussen de drie subgroepen.

Opzet van het onderzoek

Om de twee centrale vragen van dit onderzoek te beantwoorden zijn inrichtinggegevens afkomstig van de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) gecombineerd met justitiële informatie afkomstig van de Centrale Justitiële

Documentatiedienst (CJD). Bij het meten van de diverse aspecten van recidive is gecorrigeerd voor verschillen in observatietermijn. Het onderzoek heeft betrekking op 382 jongeren die een strafrechtelijke maatregel hebben ondergaan. De maatregel eindigde tussen 1995 en 1999. In 239 gevallen ging het om een bb-maatregel, 33 jongeren hadden een jeugd-tbr en 110 jongeren een pij. Omdat de pij pas sinds 1995 wordt opgelegd en er op dit moment nog maar weinig langerdurende pij-maatregelen beëindigd zijn, richt dit onderzoek zich vooral op pij'ers waarvan de maatregel relatief kort duurde. Bij de interpretatie van de resultaten moet met dit gegeven rekening worden gehouden.

Resultaten

De studie laat zien dat de eerste groep pij'ers, dat wil zeggen degenen waarvan de pij-maatregel in de jaren 1997 tot en met 1999 werd beëindigd, op een aantal punten verschilt van de groep jongeren die in de jaren 1989 tot en met 1995 een bb of een jeugd-tbr kregen opgelegd. De pij'ers zijn vaker van allochtone afkomst, hebben afgaand op de wettelijke strafdreiging (in het strafrecht voor volwassenen) een minder ernstig uitgangsdeldict gepleegd dat minder vaak een geweldsdeldict betrof. Verder valt op dat de duur van de maatregel in de pij-groep veel korter was dan voor jongeren met een bb-maatregel. De maatregel van de bb'ers duurde gemiddeld ruim 36 maanden, die van de pij'ers ruim 25.

Wat de recidive betreft zijn er weinig verschillen tussen de drie subgroepen geconstateerd. Eén jaar na beëindiging van de maatregel bedraagt het percentage recidivisten voor elk type maatregel om en nabij 26%. Na 2 jaar is dit percentage opgelopen naar 51%. Drie jaar na opheffing van de maatregel heeft 65% één of meer nieuwe justitiecontacten opgebouwd. Driekwart van de totale groep kwam vóór de veroordeling tot de strafrechtelijke maatregel al in de justitiële documentatie voor.

In tabel 1 staan ook de percentages weergegeven die werden aangetroffen in een recidivestudie onder ex-pupillen van een justitiële behandelinrichting (JBI). De recidive werd op dezelfde wijze gemeten. Te zien is dat het percentage recidivisten in de huidige onderzoeksgroep op bijna elk meetpunt een aantal procentpunten hoger ligt dan in het JBI-onderzoek. Verwonderlijk is dit niet. Het komt omdat het JBI-onderzoek voor 80% betrekking heeft op jongeren die op grond van een civielrechtelijke maatregel in een behandelinrichting werden opgenomen. Jongeren met een civielrechtelijke maatregel hebben in vergelijking met jongeren die op strafrechtelijke titel in een behandelinrichting worden geplaatst, minder vaak eerdere contacten met justitie gehad. Ze vormen met andere woorden een minder zware groep en hebben als gevolg daarvan een lager recidiverisico.

Tabel 1: Cumulatief percentage recidivisten tot 5 jaar na afloop van een strafrechtelijke maatregel (N=382) en tot 5 jaar na een verblijf in een justitiële behandelinrichting (N=378) op basis van gegevens uit het JDS

	1 jaar	2 jaar	3 jaar	4 jaar	5 jaar
<i>onderzoeksgroep</i>					
strafrechtelijke maatregel (N = 382)	26	51	65	70	72*
jeugdbehandel- inrichtingen (N = 378)	30	47	57	63	65*

* Schatting op basis van extrapolatie.

De waarden in tabel 1 hebben betrekking op de zogenaamde algemene recidive; alle justitiecontacten behoudens de technische sepoten en de strafzaken die eindigden in vrijspraak, telden mee. Beperken we de meting tot strafzaken die worden afgedaan met een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf, dan vallen de recidivepercentages veel lager uit: 34% na drie jaar in de huidige onderzoeksgroep, 27% in de JBI-groep. De recidivefrequentie, het aantal nieuwe justitiecontacten in de periode na de strafrechtelijke maatregel is even hoog voor jongeren met een bb, een jeugd-tbr en een pij-maatregel. De gemiddelde recidivist bouwt in deze periode per jaar 1,3 nieuwe justitiecontacten op. De ernst van de gepleegde recidivedelicten in de drie subgroepen is eveneens vergelijkbaar.

De kans op recidive blijkt in het algemeen samen te hangen met de omvang van het strafrechtelijk verleden. Naast geslacht - jongens recidiveren eerder en meer dan meisjes - zijn de aanwezigheid van een strafblad en het aantal eerdere justitiecontacten de beste voorspellers van recidive. Jongeren met een justitieel verleden vormen een veel groter recidiverisico en plegen ook meer recidivedelicten dan jongeren die nog niet eerder met justitie in aanraking zijn gekomen. Voor het aantal voorafgaande justitiecontacten geldt hetzelfde. Hoe groter het aantal eerdere contacten, hoe groter de kans dat er in de periode na de maatregel recidive plaatsvindt en hoe groter ook het aantal nieuwe contacten. Andere factoren, zoals de duur van de maatregel spelen een minder belangrijke rol. Het type maatregel, bb, jeugd-tbr of pij, maakt gegeven de invloed van de eerder genoemde factoren geen verschil. Dat lag overigens ook niet voor de hand. Met de wetswijziging is immers de praktijk van de strafrechtelijke maatregel, dat wil zeggen de manier waarop deze in de behandelinrichtingen ten uitvoer wordt gelegd, niet wezenlijk veranderd.

Slot

Concluderend mogen we stellen dat de eerste groep pij'ers op een aantal punten verschilt met de jongeren met een bb-maatregel of een jeugd-tbr. Voor een deel kunnen deze verschillen worden toegeschreven aan het feit dat in dit onderzoek weinig jongeren zijn opgenomen waarvan de pij-maatregel (minstens) één keer is verlengd. Dit selectie-effect verklaart waarom de maatregel van de pij'ers in dit onderzoek zoveel korter duurde dan die van de bb'ers en hoogstwaarschijnlijk ook waarom de pij-groep gemiddeld gesproken een minder ernstig uitgangsdeldict heeft gepleegd. De omvang van

het strafrechtelijke verleden en de recidive na afloop van de maatregel kwamen in de drie groepen overeen. In elke subgroep schommelde het algemene recidivepercentage na drie jaar rond de 65%. Nader onderzoek zal moeten uitwijzen of dat zo blijft als ook de jongeren met een langerdurende pij-maatregel in de analyses kunnen worden betrokken. Met de Recidivemonitor is in dergelijk, aanvullend onderzoek voorzien.

1 Inleiding

Medio 1995 werd een aantal wijzigingen doorgevoerd in het Nederlandse jeugdstrafrecht. Meest in het oogspringende verandering was zonder twijfel de verhoging van de maximale duur van de vrijheidsbenemende sancties. De vrijheidsstraffen in het oude systeem, het arrest en de plaatsing in een tuchtschool, maakten plaats voor het begrip jeugddetentie. Waar een tuchtschoolstraf nooit langer kon duren dan 6 maanden, duurt de detentie nu maximaal 12 maanden voor jeugdigen van 12 tot 15 jaar en maximaal 24 maanden voor 16- en 17-jarigen.

Ook de intramuraal uitgevoerde, strafrechtelijke maatregelen werden ingrijpend gewijzigd. Voor 1995 bestonden er drie. De plaatsing in een inrichting voor buitengewone behandeling (pibb of bb), de terbeschikkingstelling van jeugdigen (jeugd-tbr) en de strafrechtelijke ondertoezichtstelling (ots) met uithuisplaatsing. Deze werden gezamenlijk vervangen door de zogenaamde plaatsing in een inrichting voor jeugdigen (pij).¹ Waar een ots met uithuisplaatsing en een jeugd-tbr altijd eindigden als de jeugdige 18 jaar werd en de bb werd stopgezet bij 21, kan de pij langer doorlopen. De pij is niet leeftijdgebonden, ze wordt in principe opgelegd voor de duur van twee jaar. Is er sprake van een geweldsdelict dan kan de rechter de termijn na afloop van de twee jaar verlengen tot vier jaar. Is er bovendien sprake van een 'stoornis van de geestesvermogens' dan kan de pij nog eens worden verlengd, tot een totale duur van zes jaar.²

Volgens een aantal auteurs getuigt de invoering van hogere maxima voor straffen en maatregelen van een verharding van het strafklimaat (Koens, 1995; Van der Laan, 1995; De Jonge, 1998). Van der Laan stelt dat de behoefte aan zwaardere straffen niet kan worden verklaard door een feitelijke toename van de (ernstige) jeugdcriminaliteit. Hij wijst op een reeds langer bestaande tendens om bij regeloverschrijdend gedrag repressiever op te treden. Het nieuwe jeugdstrafrecht met de bijhorende strafmaxima, zou slechts een formalisering zijn van deze maatschappelijke ontwikkeling.

Bac (1996) vraagt zich met betrekking tot de strafrechtelijke maatregelen af of de nieuwe pij wel geschikt is voor de oude doelgroepen van de bb en de jeugd-tbr. Hij wijst op het principiële verschil tussen beide eerdere maatregelen. Een jeugd-tbr werd opgelegd als de minderjarige (in tegenstelling tot de tbs voor volwassenen) toerekeningsvatbaar is en voor 'heropvoeding' in aanmerking komt. De bb was daarentegen bedoeld voor

¹ In feite werden alleen de bb en de jeugd-tbr vervangen door de pij. De strafrechtelijke ots werd afgeschaft, om het verschil tussen civielrechtelijke en strafrechtelijke maatregelen te onderstrepen.

² De termijnen van de pij gelden voor *maximaal* 2, 4 of 6 jaar. Opleggingen of verlengingen van 1 jaar komen ook voor. Bovendien kan de maatregel tussentijds worden beëindigd als het doel van de behandeling is bereikt of als mocht blijken dat dit doel op een andere manier beter wordt gediend. Zie Komen en Van Vliet (2000) voor een meer uitgebreide bespreking van de regels en de praktijk van de pij-maatregel.

minderjarigen waarbij een 'gebrekkige ontwikkeling of een ziekelijke stoornis van de geestvermogens' is geconstateerd. Bac spreekt in dit verband van 'normale' jeugdigen en jeugdigen met een 'gebreklijke ontwikkeling'. Hij brengt hierin een scherp onderscheid aan, hoewel hij toegeeft dat dit onderscheid in de praktijk, dat wil zeggen bij de tenuitvoerlegging van de maatregelen in de justitiële behandelinrichtingen, nog maar weinig voorstelde.

De vraag of met de nieuwe maxima voor vrijheidsbenemende sancties een verharding van het strafrechtelijke klimaat is opgetreden, is niet eenvoudig te beantwoorden. Men zal moeten nagaan of de duur van de feitelijke opgelegde straffen en maatregelen is toegenomen en ook of het aantal opleggingen is gestegen. Tegelijkertijd zal men moeten zien aan te tonen dat een eventuele toename in het aantal of de duur van de vrijheidsbenemende sancties heeft plaatsgehad onder *gelijkblijvende omstandigheden*. Want als individuele strafzaken door de jaren heen complexer zijn geworden en de bijhorende delicten ernstiger, dan is het niet meer dan logisch dat er tegenwoordig zwaardere straffen worden opgelegd. In dat geval is er geen sprake van een verharding van het straftoemingsklimaat, maar volgt de toemeting van straf veeleer de ontwikkeling in de criminaliteit.

Het antwoord op de vraag hoe de pij zich in de praktijk verhoudt met de oude bb en de oude jeugd-tbr, is eenvoudiger te geven. De afdeling Beleidsinformatie van de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) houdt sinds 1995 informatie bij over alle jeugdigen die een strafrechtelijke maatregel opgelegd hebben gekregen en die zijn aangemeld voor plaatsing in een justitiële jeugdinrichting.³ In het bestand zijn inmiddels gegevens van enige honderden jongeren opgenomen. De eerste jongens en meisjes hadden een bb-maatregel of jeugd-tbr, tegenwoordig gaat het om jongeren met een pij-maatregel. Begin dit jaar heeft de afdeling Beleidsinformatie het WODC gevraagd om van de jongeren waarvan de strafrechtelijke maatregel is beëindigd de justitiële documentatie op te vragen. Door koppeling van de inrichtingsgegevens van DJI met de justitiële informatie ontstaat de mogelijkheid een antwoord te formuleren op een tweetal onderzoeksvragen.

- 1 Welke (justitiële) achtergronden en kenmerken vertonen jongeren die een plaatsing in een inrichting voor jeugdigen (pij) achter de rug hebben en hoe verhouden deze achtergronden en kenmerken zich met die van jongeren die een plaatsing in een inrichting voor buitengewone behandeling (bb) of een terbeschikkingstelling (jeugd-tbr) hebben ondergaan?
- 2 Wat is de omvang van de recidive na het opleggen van een jeugdstrafrechtmaatregel en doen zich hierin verschillen voor tussen voornoemde subgroepen?

³ Jongeren die in het kader van een strafrechtelijke ots uithuis werden geplaatst, werden direct door hun gezinsvoogd bij een justitiële jeugdinrichting aangemeld en niet door tussenkomst van DJI. Om deze reden ontbreekt deze groep aan het bestand dat voor dit onderzoek het uitgangspunt vormde. Over de strafrechtelijke ots worden in dit rapport dan ook geen uitspraken gedaan.

De beantwoording van deze twee vragen staat in dit rapport centraal. Met de eerste onderzoeksvraag wordt nagegaan of en in hoeverre jeugdigen die vóór de wetswijziging in 1995 een strafrechtelijke maatregel kregen opgelegd vergelijkbaar zijn met jeugdigen die na de wetswijziging een strafrechtelijke maatregel kregen opgelegd. De kenmerken die vergeleken worden zijn onder meer: de duur van de maatregel, de leeftijd van de jongere, het delict dat hij of zij heeft gepleegd en de omvang van het strafrechtelijke verleden, dat wil zeggen het aantal en de ernst van eventueel eerdere veroordelingen.

Het antwoord op de eerste onderzoeksvraag zou aanwijzingen kunnen opleveren voor de discussie over de veronderstelde verharding van het jeugdstrafrecht. Wij zijn daar echter niet op uit. Dit onderzoek richt zich vooral op de positie van de huidige pij-maatregel ten opzichte van de bb en de jeugd-tbr als het gaat om de achtergronden van de jongeren die deze maatregelen ondergaan. Overigens kan ook deze vraag slechts beperkt worden beantwoord. Omdat we in deze studie slechts over enkele gegevens beschikken, is het beeld dat van de jongeren kan worden geschetst verre van compleet. Informatie over de psycho-sociale problematiek die voorafgaat aan plaatsing van de jongeren ontbreekt bijvoorbeeld volledig. Boendermaker (1999) geeft een uitgebreide inventarisatie van de uitgangssituatie van jeugdigen in justitiële inrichtingen. Zij deed onderzoek onder de jongeren die in 1993 werd opgenomen in een behandelinrichting. Het beeld dat zij schetst werd onlangs geactualiseerd in een studie onder 102 jongeren opgenomen in het eerste kwartaal van 2000 (Van Dijk e.a., 2000).

Een andere beperking van het onderhavige onderzoek is dat het zich - noodgedwongen - richt op pij'ers waarvan de maatregel relatief kort heeft geduurd. Omdat de pij-maatregel pas vanaf 1995 wordt toegepast, zijn de jongeren waarvan de termijn tweemaal werd verlengd nog niet uitgestroomd. Deze groep pij'ers is dus niet in het onderzoek vertegenwoordigd. Jongeren waarvan de pij eenmaal werd verlengd maar waarbij de maatregel niet langer duurde dan vier jaar behoren wél tot de onderzoeksgroep, zij het in mindere mate dan men op grond van hun aanwezigheid in de totale populatie zou verwachten. Een recent gemaakte schatting op basis van cijfers van DJI leert dat ongeveer de helft van alle pij-maatregelen één keer wordt verlengd.⁴ In dit onderzoek heeft slechts 18% van de pij'ers een maatregel langer dan twee maar korter dan vier jaar ondergaan. De pij-groep in deze studie kan dus onmogelijk model staan voor *alle* jongeren die tot deze maatregel worden veroordeeld. Pas over enkele jaren kunnen ook jongeren met een langerdurende pij-maatregel volop in de analyses worden betrokken. Tot die tijd moeten we het met een deel van de populatie doen.

Ook met betrekking tot de groep bb'ers en de jeugd-terbeschikkinggestelden is een opmerking op zijn plaats. Omdat van deze twee groepen juist de laatste jongeren waaraan deze maatregelen zijn opgelegd in het onderzoek zijn opgenomen, doet zich ook hier mogelijk een vertekening voor. Men mag immers aannemen dat als de toepassing van een maatregel stopt en er geen

⁴ Van de pij-maatregelen wordt 30% niet verlengd, 50% één keer en 20% twee keer. Deze cijfers zijn afkomstig uit een WODC-rapport waarin prognoses worden gedaan van de benodigde sanctiecapaciteit voor jeugdigen (Huijbregts e.a., in voorbereiding).

nieuwe aanvoer is, er steeds meer jongeren overblijven met een maatregel die relatief lang duurde. Om in te schatten of een dergelijk selectie-effect in de huidige onderzoeksgroep bestaat, hebben we de maatregelduur van alle bb'ers en jeugdterbeschikkinggestelden in de groep vergeleken met de maatregelduur van de bb'ers en jeugd-terbeschikkinggestelden die in 1995 zijn *ingestroomd*. De maatregel van de bb'ers die in 1995 zijn *ingestroomd* bleek gemiddeld drie maanden korter te hebben geduurd dan die van de gehele bb-groep (33 tegen 36 maanden), voor de groep terbeschikkinggestelden bedroeg het verschil nog geen maand (21,5 tegen 22 maanden). Als er dus al sprake is van een selectie-effect, dan is dat erg klein. De representativiteit van de bb-groep en de jeugdterbeschikkinggestelden wordt met andere woorden niet veel geweld aangedaan.

De tweede centrale vraag van het onderzoek heeft betrekking op recidive. Met deze studie zal worden nagegaan of er na beëindiging van de strafrechtelijke maatregel sprake is van hernieuwde justitiecontacten en of hierin verschillen optreden tussen de bb'ers, de jongeren met een jeugd-tbr en de pij'ers. Recidive wordt in deze studie dus gelijkgesteld met het vóórkomen van nieuwe justitiecontacten. Dit betekent dat we niet afgaan op de feitelijk gepleegde criminaliteit in de periode na beëindiging van de maatregel. Het ligt voor de hand dat de jongeren meer delicten hebben gepleegd dan waarvoor zij door het OM zijn vervolgd. Dat valt echter niet (goed) na te gaan en daarom maken we gebruik van officiële criminaliteitsgegevens. Overigens zullen we om de recidive vast te stellen niet alleen nagaan óf er sprake is van nieuwe justitiecontacten (de zogenaamde prevalentie van recidive), maar ook hoe snel de recidive optrad, hoe vaak er werd gerecidiveerd (de frequentie van recidive) en hoe ernstig de gepleegde delicten waren. Naast een beschrijving van deze aspecten zullen de prevalentie en frequentie van het recidiveren ook worden 'verklaard'. Met behulp van bepaalde analysetechnieken wordt nagegaan hoe deze twee aspecten samenhangen met achtergrondkenmerken als leeftijd en de duur van de maatregel. Zodoende kan worden aangegeven welke subgroepen het hoogste of het laagste recidiverisico vertonen.

De gegevens met betrekking tot de justitiecontacten zijn verkregen bij de Centrale Justitiële Documentatiedienst te Almelo. Ze zijn verwerkt volgens een vaste methodiek, een standaard-aanpak die is ontwikkeld in het kader van de zogenaamde *Recidivemonitor*, een langlopend WODC-project.⁵ Het hanteren van een eenduidige werkwijze stelt ons in staat de uitkomsten van het onderhavige onderzoek te vergelijken met die van een recent verschenen recidivestudie onder jeugdigen afkomstig uit justitiële behandelinrichtingen (JBI).⁶ De maatregel van de jongeren uit dit onderzoek werd ook ten uitvoer gelegd in een behandelinrichting. Hun vertrekdatum lag echter later. Bij de jongeren uit het JBI-onderzoek was de maatregel vóór 1 januari 1995 beëindigd, bij de jongeren van de huidige studie daarna. Een ander verschil

⁵ De methodiek waar over gesproken wordt is nog in ontwikkeling. Aan de vorige studie ontbrak het met name nog aan een verklarende analyse van de recidivefrequentie. Deze is in het huidige rapport wel opgenomen (zie paragraaf 3.3.2).

⁶ Zie Van der Heiden-Attema en Wartna (2000).

tussen de twee groepen is dat het in dit onderzoek uitsluitend gaat om jongeren die op strafrechtelijke titel in een behandelinstelling werden geplaatst. In het JBI-onderzoek waren ook jongeren met een civielrechtelijke maatregel opgenomen. Met 80% maakte dezen zelfs het grootste deel van de groep uit. Met dit verschil moeten we bij de vergelijking van de resultaten rekening houden.

Het recidive-onderzoek dat voor de komende jaren is voorzien, zal overigens niet beperkt blijven tot groepen jongeren met een civiel- of strafrechtelijke maatregel. Het ligt in de bedoeling om in het kader van de al eerder genoemde *Recidivemonitor* alle jongeren die een verblijf in een justitiële jeugdinrichting achter de rug hebben, onderzoeksmatig te gaan volgen. Dus ook de jongeren die zijn uitgestroomd uit de zogenaamde opvanginrichtingen, de instellingen waar de vrijheidsstraffen ten uitvoer worden gelegd, zullen in de toekomst deel uitmaken van het recidive-onderzoek.

12-10-17 20:03:41
30-1-13
0000

2 Dataverzameling en analyse

Dit hoofdstuk geeft een eerste beschrijving van de onderzochte jongeren, de gebruikte gegevens en de wijze waarop de gegevens verzameld zijn. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een bespreking van de toegepaste analysetechnieken.

2.1 De onderzoeksgroep

De onderzoeksgroep bestaat uit 404 jongeren met een strafrechtelijke maatregel: een bb, een jeugd-tbr of een pij. De maatregel werd in alle gevallen beëindigd in de periode tussen 1995 en 1999. Het aanvangsjaar van de maatregelen lag tussen 1989 en 1997. Van één jongere bleek de maatregel bij nadere inspectie nog niet beëindigd te zijn. Deze jongere is voor alle analyses verwijderd. Daarnaast bleken drie jongeren dubbel te zijn geregistreerd. Hun tweede vermelding wordt niet in de analyses betrokken, zodat de groep uiteindelijk 400 jongeren bevat.

Tabel 2 geeft een overzicht van het soort strafrechtelijke maatregel, uitgesplitst naar het jaar van beëindiging.

Tabel 2: Aard van de strafrechtelijke maatregel in aantallen, naar jaar van beëindiging

einde maatregel	bb	jeugd-tbr	pij	totaal
1995	39	9	-	48
1996	80	12	-	92
1997	64	8	5	77
1998	49	4	59	112
1999	19	1	51	71
totaal	251	34	115	400

Goed te zien is hoe de pij in de loop van de tijd de plaats van de bb-maatregel en de jeugd-tbr heeft overgenomen. Na enige jaren waarin er sprake is van overlap, stromen er vanaf 1999 vooral jongeren uit die een pij-maatregel opgelegd hebben gekregen. Het reservoir van de jeugd-tbr is in 1999 nagenoeg 'opgedroogd', dat van de bb zal op korte termijn volgen.

2.2 De gebruikte gegevens

In dit onderzoek worden zoals eerder vermeld achtergrondgegevens van de jongeren gekoppeld aan informatie over hun justitiecontacten voor en na het aflopen van de strafrechtelijke maatregel.

2.2.1 Achtergrondgegevens

Gegevens over de achtergronden van de jongeren zijn afkomstig uit een bestand dat door de afdeling Beleidsinformatie van DJI is aangelegd. Voor

elke jongere waarvan de maatregel is beëindigd bevat dit bestand de volgende kenmerken: geboortedatum, geslacht, soort maatregel, duur van de maatregel en wijze van beëindiging.

Om meer te weten te komen over de jongeren in het onderzoek is naar aanvullende informatie gezocht. Voor een deel van de jongeren kon deze informatie uit de TULP-Verblijfsregistratie worden overgenomen. Het gaat om gegevens met betrekking tot hun etnische afkomst, het geboorteland van de vader en de moeder en de toekomstige woonsituatie. Omdat TULP-Verblijfsregistratie pas sinds medio 1997 in alle inrichtingen operationeel is, konden slechts van 215 jongeren aanvullende gegevens worden gevonden. Een aantal analyses in dit rapport zal op deze subgroep betrekking hebben.

2.2.2 *Gegevens over de strafrechtelijke carrière*

Informatie over justitiecontacten is beschikbaar in het Justitiële Documentatie Systeem (JDS) van de Centrale Justitiële Documentatiedienst (CJD). De CJD registreert de afdoeningsgegevens van alle processen-verbaal die door de politie aan het Openbaar Ministerie worden doorgegeven. Om zowel het justitiële verleden als het verloop van de recidive in kaart te kunnen brengen, zijn voor de jongeren in de onderzoeksgroep alle beschikbare gegevens bij de CJD opgevraagd. Met behulp van een gestandaardiseerd codeboek zijn de JDS-gegevens vervolgens ingevoerd en bewerkt. Zaken die eindigden in vrijspraak of die vanwege het ontbreken van wettig bewijs werden geseponneerd, bleven buiten beschouwing. Om te voorkomen dat bij het bepalen van de omvang van het justitiële verleden en de recidive zaken dubbel geteld worden, zijn zaken die aan een ander arrondissement werden overgedragen niet meegenomen.

De afdoeningsdatum werd gebruikt om te bepalen of de zaken deel uitmaken van het justitieel verleden, thuishoren bij de uitgangszaak of als recidivezaken moeten worden opgevat.⁷ Door de afdoeningsdatum te vergelijken met de datum waarop de maatregel in ging en beëindigd werd, kon worden vastgesteld of een zaak vóór het opleggen van de maatregel of na afloop daarvan plaatsvond.⁸ Bij zaken die op het moment van aanvragen nog niet waren afgedaan is de afdoeningsdatum geschat aan de hand van het jaar van inschrijving en/of de pleegdatum. Van één jongere bleek de maatregel bij het aanvragen van de JDS-gegevens nog niet te zijn beëindigd. Hij blijft bij de

⁷ Pleegdata worden pas sinds medio 1995 in het JDS opgenomen en kunnen daarom niet in alle gevallen gebruikt worden.

⁸ Uiteraard verstrijkt er enige tijd tussen de datum waarop een delict gepleegd is en de datum waarop de betreffende zaak wordt afgedaan. Als er afgegaan wordt op de afdoeningsdatum, ontstaat er dus een vertekening in de tijd. Om te voorkomen dat zaken die deel uitmaken van het justitieel verleden ten onrechte als recidive worden bestempeld, is eerst de afdoeningsdatum vastgesteld van het delict dat het uitgangspunt vormde voor het opleggen van de maatregel. Zaken met een eerdere afdoeningsdatum maken deel uit van het justitieel verleden. Alleen zaken waarvan de afdoeningsdatum na die van het uitgangsdeldict *en* na de datum van beëindiging van de maatregel ligt, worden als recidive aangemerkt. In de enkele gevallen waarin deze werkwijze tot dubieuze uitkomsten leidde is de pleegdatum als referentiepunt gebruikt om vast te stellen of delicten voor, of na het ingaan van de maatregel plaatsvonden.

analyses buiten beschouwing omdat hij niet in de gelegenheid was om na het aflopen van de maatregel te recidiveren. Ook acht jongeren die niet in het JDS voorkwamen zijn niet in de analyses opgenomen. Van nog eens acht jongeren kon niet worden vastgesteld welke zaak het uitgangspunt vormde voor het opleggen van de maatregel en bij twee jongeren werd - vreemd genoeg - het uitgangsdeldict volgens het JDS met vrijspraak afgedaan. Tot slot bleken drie jongeren tweemaal in het bestand van DJI voor te komen. Deze jongeren werden natuurlijk slechts één keer geteld. De uiteindelijke onderzoeksgroep bestaat derhalve uit 382 jongeren.

De observatieperiode voor het meten van de recidive begint op het moment waarop de maatregel werd beëindigd. Omdat jongeren op verschillende tijdstippen een maatregel krijgen opgelegd en deze maatregel ook op verschillende momenten afloopt, verschilt de observatieperiode per jongere. De minimale observatietermijn bedraagt ruim 8 maanden en de maximale 65 maanden. Gemiddeld beslaat de observatietermijn ruim 34 maanden. Aangenomen wordt dat de jongeren gedurende de gehele periode zouden kunnen recidiveren. In werkelijkheid is dit natuurlijk niet het geval. Sommigen jongeren worden gedurende een deel van de periode opnieuw in een (behandel)inrichting opgenomen of raken naar aanleiding van het plegen van een delict gedetineerd en zijn om die reden niet in de gelegenheid om nieuwe justitiecontacten op te doen. Omdat we niet beschikken over (complete) executiegegevens kunnen we echter niet voor dergelijke 'incapacitatie-effecten' corrigeren.⁹

2.3 De analyse van het materiaal

Recidive kan op verschillende manieren worden gemeten en geanalyseerd. Eén aspect van het begrip is de *prevalentie* van de recidive. De prevalentie geeft -in dit onderzoek- aan of de jongere na beëindiging van de maatregel opnieuw in aanraking is gekomen met justitie. Om de prevalentie vast te stellen wordt per persoon nagegaan of deze binnen een bepaalde observatieperiode heeft gerecidiveerd. Voor de totale onderzoeksgroep kan de prevalentie worden uitgedrukt in het percentage recidivisten. Dit percentage geeft op elk moment gedurende de onderzoeksperiode aan hoe groot het deel van de jongeren is dat opnieuw in de fout is gegaan. Naast de prevalentie kunnen ook de frequentie, de ernst en de snelheid van recidive worden gemeten. Om de *recidivesnelheid* te bepalen wordt het tijdsverloop tot het moment waarop het eerste recidivecontact plaatsvindt gemeten. Bij de *frequentie* van recidive wordt het aantal recidivecontacten per persoon geteld. De *ernst* van de recidive geeft een indicatie van het gewicht van deze delicten. Bij het bepalen van de ernst van de recidive wordt een rangordening gemaakt waarmee de verschillende delicten naar zwaarte kunnen worden ingedeeld.

⁹ In het kader van de Recidivemonitor vindt momenteel onderzoek plaats naar mogelijke correctiemethoden voor deze effecten. Overigens lijkt dit probleem alleen bij de berekening van de frequentie van de recidive een rol te spelen.

2.3.1 Beschrijving van recidive

Elk van de genoemde aspecten krijgt in dit onderzoek aandacht. De prevalentie van recidive en de recidivesnelheid worden in kaart gebracht met behulp van survival-analyse. Bij survival-analyse wordt de recidivekans niet eenmalig geschat, maar steeds opnieuw vastgesteld op elk moment dat iemand binnen de onderzoeksperiode recidiveert. De observatieperiode hoeft niet voor alle respondenten gelijk te zijn. Jongeren van wie de maatregel op een bepaald moment nog niet is beëindigd tellen op dat moment niet mee bij de kansberekening. Hetzelfde geldt voor de jongeren die al hebben gerecidiveerd.¹⁰

De resultaten van de kansberekeningen kunnen worden uitgezet in een grafiek. Deze brengt de ontwikkeling van de recidiveprevalentie in kaart. Uit de grafiek laat zich voor elk moment binnen de onderzoeksperiode het percentage recidivisten aflezen. Ook de recidivesnelheid kan uit de grafiek worden afgeleid. De helling van de grafiek geeft aan hoe snel er gerecidiveerd wordt. Hoe steiler het verloop van de grafiek, hoe sneller er in een bepaalde periode nieuwe recidivisten bijkomen en hoe hoger de recidivesnelheid is. Hoewel survival-analyse gebruikt kan worden om de prevalentie en snelheid van recidive in beeld te brengen, kan de techniek niet alle aspecten van recidive tegelijkertijd beschrijven. Survival-analyse richt zich op de tijdsduur tot het optreden van één bepaalde gebeurtenis. In dit rapport is dat dus het al dan niet vóórkomen van een nieuw justitiecontact. In de analyse wordt geen rekening gehouden met de ernst van het contact en evenmin met de justitiecontacten die na het eerste recidivecontact plaatsvinden. Om de ernst van het eerste recidivecontact te meten worden in deze studie vier aparte survival-analyses uitgevoerd waarbij steeds een strengere definitie van recidive wordt aangehouden. Door de resultaten van de vier aparte analyses in één grafiek met elkaar te combineren wordt een overzicht van de zwaarte van het eerste recidivecontact verkregen.

De ernst van de totale recidive, dat wil zeggen van alle recidivecontacten gezamenlijk, wordt gemeten aan de hand van de strafdreiging die met de gepleegde delicten gemoeid is. De ernst van afzonderlijke recidivedelicten wordt uitgedrukt in de maximale straf die volgens het strafrecht voor volwassenen kan worden opgelegd. Door de strafdreiging van alle afzonderlijke recidivecontacten per persoon op te tellen wordt een maat voor de ernst van de totale recidive verkregen.

De recidivefrequentie tenslotte, kan in kaart worden gebracht door het totaal aantal recidivecontacten per persoon te tellen. Door het totaal aantal contacten per persoon te delen door het aantal jaren, maanden of dagen dat na het aflopen van de maatregel verlopen is wordt een maat van de frequentie binnen een bepaalde tijdseenheid verkregen

¹⁰ Allinson (1984) geeft een introductie van de techniek. Een ander standaardwerk over survival-analyse is Schmidt en Witte (1988). Zie verder Wartna (2000) voor een uitgebreider bespreking van de voordelen van het toepassen van survival-analyse bij recidive-onderzoek.

2.3.2 Verklaring van recidive

De analysemethoden die tot dusver werden besproken zijn beschrijvend van aard; ze geven als het ware een samenvatting van de verzamelde gegevens. Voor de analyse van de prevalentie en de frequentie van recidivecontacten zullen ook verklarende technieken worden toegepast. Met deze technieken kan worden nagegaan welke verbanden er bestaan binnen het complex aan verzamelde gegevens. Factoren die van belang zijn voor het al dan niet optreden van recidive kunnen met behulp van een variant van survival-analyse in kaart worden gebracht. Bij deze speciale vorm van regressie analyse, de zogenaamde Cox regressie, wordt een model opgesteld dat de overlevingskansen gedurende de observatieperiode zo goed mogelijk weergeeft. Dit model verschaft de beste samenvatting van de aard en richting van de invloed van de achtergrondkenmerken op het vóórkomen van recidive in de tijd. In paragraaf 3.3.1 zullen we zien hoe deze invloed kan worden uitgedrukt in termen van vergroting of verkleining van de kans op recidive. Ook voor de analyse van de recidivefrequentie kan met behulp van een regressie-achtige techniek een verklarend model worden opgesteld dat aangeeft welke factoren van invloed zijn op het aantal recidivecontacten. De afhankelijke variabele is hier echter geen gebeurtenis die al dan niet plaatsvindt, maar een telling. Omdat op voorhand kan worden aangenomen dat lage waarden van deze variabele (0, 1, 2, 3...) veel vaker zullen voorkomen dan hoge waarden, is een gewone lineaire regressie van de afhankelijke variabele niet op zijn plaats. In zo'n situatie moet er een zogenaamde Poisson regressie worden toegepast. In paragraaf 3.3.2 zullen de resultaten van een dergelijke analyse worden gepresenteerd.

3 Resultaten

In dit hoofdstuk komen de resultaten van de analyses aan de orde. In paragraaf 3.1 worden de achtergrond- en delictkenmerken van de jongeren beschreven. Paragraaf 3.2 geeft een beschrijving van de verschillende aspecten van hun recidive. Zowel de prevalentie, snelheid, frequentie en ernst van de recidive komen aan bod. Tot slot wordt in paragraaf 3.3 nagegaan welke factoren van invloed zijn op het vóórkomen van recidive en op de frequentie daarvan.

3.1 Achtergronden en kenmerken van de onderzoeksgroep

De belangrijkste kenmerken van de jongeren in de onderzoeksgroep worden beschreven. Zoals in paragraaf 2.1 aangegeven werd, heeft de beschrijving betrekking op 382 jongeren.

3.1.1 *Achtergrondgegevens*

De totale onderzoeksgroep bestaat uit jongeren die drie verschillende maatregelen kregen opgelegd. Tabel 3 geeft een overzicht van de achtergrondgegevens van de jongeren uitgesplitst naar maatregel. Om een vergelijking van de oude en nieuwe situatie mogelijk te maken zijn in de derde kolom van de tabel de gegevens van de jongeren met jeugd-tbr en een bb-maatregel gezamenlijk weergegeven. Door de resultaten uit de twee laatste kolommen tegen elkaar te toetsen kan worden vastgesteld of er structurele verschillen bestaan tussen de oude en de nieuwe doelgroep van de strafrechtelijke maatregelen voor jeugdigen.¹¹ Als er verschillen zijn, dan kan inspectie van de eerste kolommen van de tabel uitwijzen of deze vooral bestaan ten opzichte van de jongeren met een bb-maatregel of ten opzichte van jongeren met een jeugd-tbr. Aan eventuele verschillen met de jongeren met een jeugd-tbr mogen gezien de geringe omvang van deze groep geen harde conclusies worden verbonden.

Uit tabel 3 blijkt dat vrijwel de totale onderzoeksgroep uit jongens bestaat. Het merendeel van de jongeren is in Nederland geboren. Opvallend is het hoge percentage jeugd-terbeschikkinggestelden dat in Marokko geboren is. Omdat de jeugd-tbr een relatief kleine groep omvat zijn de verschillen op dit punt echter niet significant. De leeftijd van de jongeren bij het ingaan van de maatregel vertoont evenmin verschillen. In alle subgroepen is de beginleeftijd om en nabij 17 jaar. De wijze van beëindiging van de maatregel verschilt wel. De pij wordt vaker van rechtswege, dat wil zeggen conform het voorgenomen besluit en via het oordeel van de rechter afgesloten, terwijl de oude strafrechtelijke maatregel vaker tussentijds door DJI werd beëindigd. Veel

¹¹ Voor continue variabelen gebeurt dit met een t-toets, voor categorische variabelen is gebruik gemaakt van een Chi-kwadraat toets.

betekenis heeft dit niet, een en ander is het gevolg van veranderde procedures. Belangrijker zijn de verschillen tussen de subgroepen in de duur van de maatregel en - als gevolg daarvan - in de leeftijd bij beëindiging van de maatregel.

Tabel 3: Achtergronden van jongeren die in de periode 1989-1997 een buitengewone behandeling, een jeugd-terbeschikkingstelling of een plaatsing in een inrichting voor jeugdigen kregen opgelegd (N=382)

	bb (N=239)	jeugd-tbr (N=33)	bb & jeugd-tbr (N=272)	pij (N=110)	sign.
<i>geslacht</i>					ns
man	98	97	97	94	
vrouw	2	3	3	6	
<i>geboorteland</i>					ns
Nederland/Europa	65	61	65	69	
Nederlandse Antillen	11	6	10	12	
Marokko	8	24	10	9	
Suriname	7	3	6	3	
Turkije	2	6	2	1	
overig/onbekend	7	-	6	6	
gemiddelde leeftijd bij begin maatregel (in jaren)	17,14	16,08	17,01	16,77	ns
beëindiging maatregel					**
% overheidswege	14	6	13	3	
% rechtswege	86	94	87	97	
gemiddelde duur maatregel (in maanden)	36,82	22,19	35,04	25,48	***
gemiddelde leeftijd bij einde maatregel	20,21	17,93	19,93	18,90	***

ns = niet significant

* = $p < 0,05$

** = $p < 0,01$

*** = $p < 0,001$

Bron: DJI

Jongeren met een bb-maatregel zijn bij afloop van de maatregel gemiddeld ouder dan jongeren met een pij-maatregel of jeugd-tbr. De laatste groep jongeren heeft de laagste gemiddelde leeftijd. Dit hangt samen met het feit dat een jeugd-tbr maatregel automatisch afliep op de achttiende verjaardag, terwijl een bb-maatregel kon doorlopen tot de eenentwintigste verjaardag. De pij duurt met een gemiddelde van ruim 25 maanden veel korter dan de bb. Dit heeft natuurlijk alles te maken met het feit dat de jongeren met een kortdurende pij-maatregel in het onderzoek zijn oververtegenwoordigd. De conclusie mag dus zijn dat de maatregel van *deze* groep pij'ers veel minder lang heeft geduurd dan de maatregel van de bb'ers. Of dit betekent dat zij ook een minder zware groep vormden, zien we verderop.

3.1.2 Nadere achtergrondinformatie

Zoals eerder aangegeven is voor 215 jongeren aanvullende informatie over het geboorteland van de vader en moeder, etniciteit en toekomstige woonsituatie beschikbaar. Deze gegevens zijn afkomstig uit het TULP-Verblijfsregistratiesysteem dat door de inrichtingen gebruikt wordt. Omdat TULP pas sinds 1997 operationeel is, komen niet alle jongeren in het systeem voor. Tabel 4 geeft een overzicht van de aanvullende achtergrondgegevens voor de jongeren die wel in het systeem voorkomen. Omdat het geboorteland van de beide ouders nagenoeg altijd overeen kwam, rapporteren we alleen het geboorteland van de moeder.

Tabel 4: Aanvullende achtergrondgegevens voor jongeren met een buitengewone maatregel, een jeugd-terbeschikkingstelling of een plaatsing in een inrichting voor jeugdigen (N=215)

	bb (N=100)	jeugd-tbr (N=12)	bb & jeugd-tbr (N=112)	pij (N=103)	sign.
<i>geboorteland moeder</i>					*
Nederland/Europa	63	33	60	38	
Nederlandse Antillen	5	0	4	8	
Marokko	9	17	10	12	
Suriname	5	8	5	12	
Turkije	0	17	2	8	
onbekend/overig	18	25	19	22	
<i>etnische afkomst</i>					*
Nederland/Europa	66	34	63	41	
Nederlandse Antillen	7	0	6	13	
Marokko	11	33	13	15	
Suriname	7	8	7	13	
Turkije	1	17	3	9	
overig	8	8	8	9	
<i>toekomstige woonsituatie</i>					ns
eigen ouder(s)	29	34	30	34	
ander gezin	13	8	12	9	
inrichting	5	0	4	3	
zelfstandig	18	8	17	10	
overig	10	8	10	7	
onbekend	25	42	27	37	

ns = niet significant

* = $p < 0,05$

** = $p < 0,01$

*** = $p < 0,001$

Bron: TULP-Jeugd

Jongeren met een pij-maatregel hebben vaker ouders die in het buitenland geboren zijn dan de jongeren met een 'oude' maatregel. Ze zijn vaker van allochtone afkomst. Goed beschouwd verschilt de pij-groep op deze punten alleen van de bb-groep, want de groep jeugd-terbeschikkinggestelden kent opvallend veel jongeren van Marokkaanse en Turkse origine (33 resp. 17%). Grote verschillen met betrekking tot de woonsituatie na beëindiging van de maatregel, zijn er niet. Jongeren aan wie een bb-maatregel werd opgelegd lijken nadien wat vaker zelfstandig te gaan wonen. Dit zal samenhangen met die iets hogere leeftijd van deze groep.

3.1.3 Het strafrechtelijk verleden

Met behulp van informatie uit het JDS kunnen we de aard, omvang en duur van het justitiële verleden vóór oplegging van de maatregel in kaart brengen. Tabel 5 geeft een overzicht van de omvang van het strafrechtelijk verleden van de jongeren, uitgesplitst naar soort maatregel. Driekwart van de totale onderzoeksgroep was voorafgaand aan de uitgangszaak (d.i. de strafzaak die leidde tot het instellen van de maatregel) reeds bij justitie bekend. Verschillen tussen de subgroepen deden zich hierin niet voor. Het aantal voorafgaande justitiecontacten verschilde evenmin. Gemiddeld hadden de jongeren uit alle groepen vier à vijf eerdere contacten.

Tabel 5: Overzicht van het strafrechtelijk verleden van jongeren die in de periode 1989-1997 een buitengewone behandeling, een jeugd-terbeschikkingstelling of een plaatsing in een inrichting voor jeudigen kregen opgelegd

	bb	jeugd-tbr	bb & jeugd-tbr	pij	sign.
<i>percentage bekend bij justitie</i>	71	82	72	74	ns
gemiddeld aantal zaken	4,48	5,48	4,62	4,48	
	(N=169)	(N=27)	(N=196)	(N=81)	
<i>soort delict (in procenten)</i>					ns
vermogen	65	76	67	65	
vermogen met geweld	11	11	12	10	
agressief	19	10	17	21	
zeden	3	0	2	1	
opium	0	0	0	1	
overig	2	3	2	2	
totale strafdreiging (in maanden)	298,37	365,01	307,55	286,46	ns
duur strafrechtelijk verleden (in maanden)	25,21	20,07	24,50	22,95	ns
leeftijd eerste justitiecontact (in jaren)	15,18	14,31	15,07	14,91	ns
	(N=239)	(N=33)	(n=272)	(N=110)	
<i>soort uitgangsdelict (in procenten)</i>					***
vermogen	14	18	14	31	
vermogen met geweld	40	67	43	45	
agressief	29	3	26	17	
zeden	17	6	16	5	
opium	0	6	1	2	
overig	0	0	0	0	
strafdreiging uitgangsdelict (in maanden)	125,20	125,15	125,20	109,90	***

ns = niet significant

* = $p < 0,05$

** = $p < 0,01$

*** = $p < 0,001$

Bron: JDS

Het zwaarstbedreigde delict voor het ingaan van de maatregel was in meer dan 60% van de gevallen een vermogensdelict. Vermogen met geweld en agressie-delicten (geweld tegen personen, dieren of zaken) kwamen veel minder vaak voor in het justitieel verleden van de jongeren, maar in elk geval nog vaker dan zedendelicten en overtredingen van de opiumwet.

De totale strafdreiging berekend over alle zaken uit het justitieel verleden, geeft geen verschillen tussen de drie subgroepen te zien. Ook de beginleeftijd en de (voorlopige) duur van de criminele carrière verschillen niet. Kijken we naar het uitgangsdelict, het zwaarstbedreigde delict in de uitgangszaak, dan liggen de zaken anders. De pij'ers hebben duidelijk minder vaak een agressief delict - zeg maar een geweldsdelict¹² - gepleegd dan de jongeren uit de andere twee groepen (17 tegen 26%), de uitgangszaak van de pij'ers betreft vaker een vermogensdelict. Afgaand op de maximale strafdreiging kunnen we ook zeggen dat de pij-jongeren gemiddeld een minder ernstig uitgangsdelict hebben gepleegd dan de bb'ers en de jeugdterbeschikking-gestelden. Dit biedt allicht een verklaring voor de gevonden verschillen in maatregelduur. De omvang van het strafrechtelijk verleden is vergelijkbaar, maar het gepleegde uitgangsdelict is doorgaans minder ernstig en daarom duurt de maatregel voor de pij-groep gemiddeld tien maanden korter dan voor de jongeren uit de combinatiegroep van bb en jeugd-tbr.

3.2 Beschrijving van de recidive

De periode tussen het aflopen van de maatregel en de sluitingsdatum van het onderzoek, 1 juli 2000, vormt voor elke jongere de termijn waarover de meting van recidive heeft plaatsgevonden. De lengte van de observatietermijn is dus afhankelijk van de datum waarop de maatregel werd beëindigd. De pij-groep heeft een kortere observatietermijn dan de bb'ers en de jeugd-terbeschikkinggestelden. Pij-jongeren zijn na het aflopen van de maatregel gemiddeld bijna 20 maanden gevolgd, terwijl de gemiddelde observatietermijn van de bb'ers en de jeugd-terbeschikkinggestelden afgerond respectievelijk 40 en 44 maanden bedroeg. In paragraaf 3.2.1 worden de resultaten gepresenteerd van een survival-analyse. Deze techniek geeft recidivepercentages die gecorrigeerd zijn voor de verschillen in observatietermijn. In paragraaf 3.2.2 bespreken we de ernst van het eerste recidivecontact en in paragraaf 3.2.3 richten we de aandacht ook op alle overige recidivecontacten.

3.2.1 *De prevalentie van recidive*

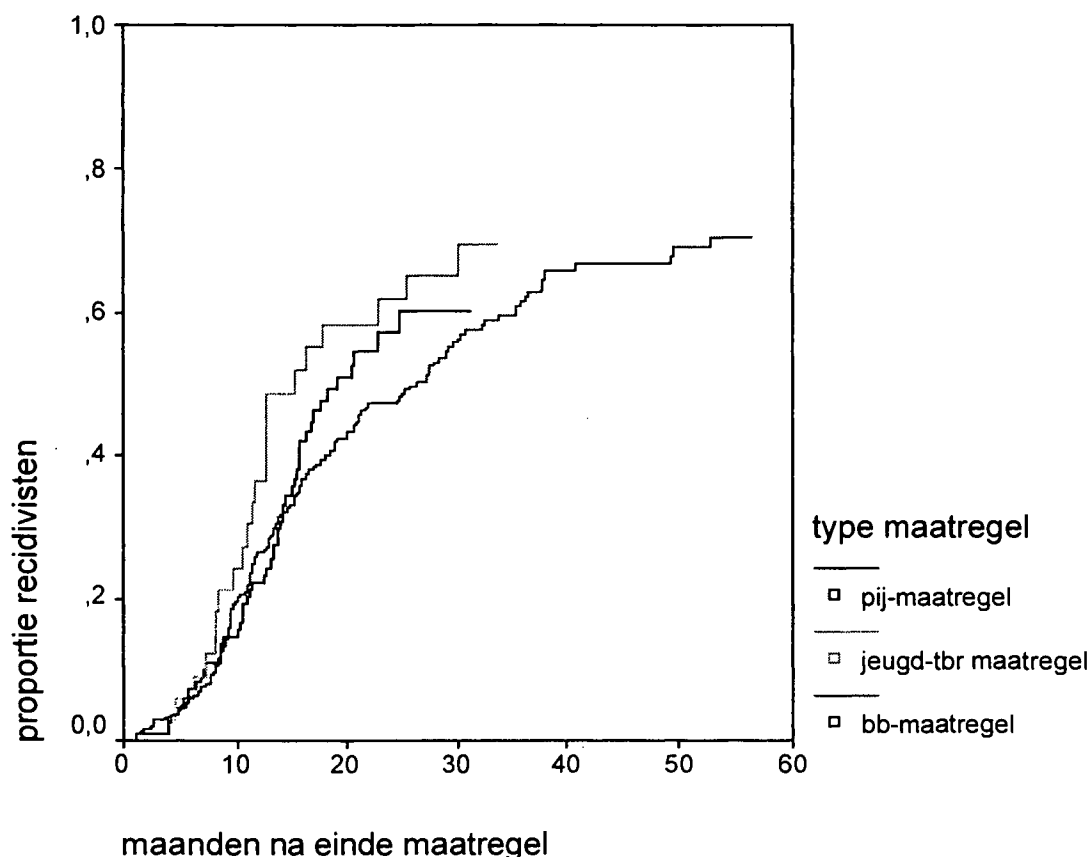
In figuur 1 wordt het verloop van de prevalentie van recidive afgebeeld uitgesplitst naar de verschillende maatregelen. We zien dat de curves van de bb-groep en de groep met jeugd-tbr verder in de tijd (de x-as) doorloopt. Voor deze groepen zijn er over een langere periode observaties gedaan. Naarmate de tijd vordert lijken de proporties recidivisten (op de y-as) binnen de drie groepen steeds verder uit elkaar komen te liggen. Toetsing van de verschillen laat echter zien dat er geen significante verschillen tussen de curves bestaan.¹³ We mogen dus concluderen dat de pij-groep over de gehele observatieperiode gerekend niet meer of minder recidivisten telt dan de bb-

¹² In 75% van de gevallen is de agressie tegen personen gericht.

¹³ De p-waarde van de log rank-test was 0,13; die van de Breslow-test 0,17 en de Tarone-Ware 0,14.

groep of de groep met jeugd-tbr. Omdat de recidivekans voor de drie groepen over de gehele linie even hoog is wordt bij de bespreking van de recidive van de totale groep uitgegaan.

Figuur 1: Verloop van de algemene recidive van jongeren met een buitengewone behandeling, een jeugd-terbeschikkingstelling of een plaatsing in een inrichting voor jongeren (N=382)

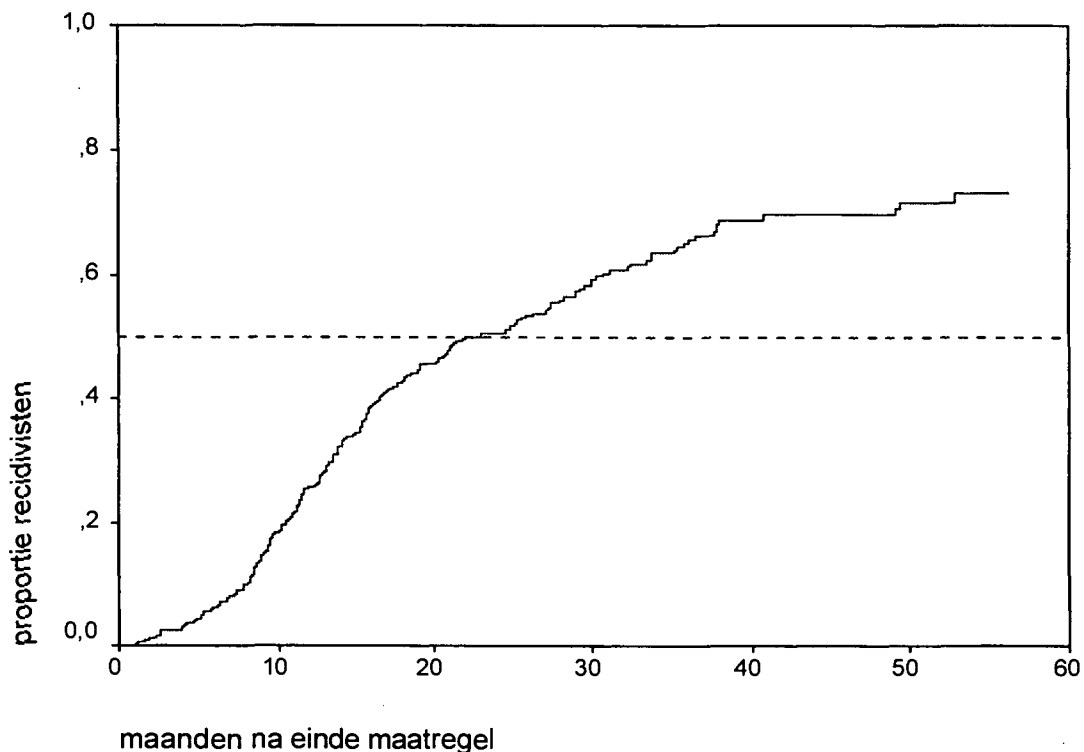

Figuur 2 geeft een beeld van het verloop van de algemene recidive voor de gehele groep. Op de horizontale as staat de duur van de 'misdrijfrijke' periode aangegeven. Dit is de periode na het aflopen van de maatregel waarin zich geen justitiecontacten voordoen. Op de verticale as staat de cumulatieve recidivekans, oftewel de proportie recidivisten weergegeven. Na 36 maanden bedraagt de proportie recidivisten 0,65. Anders gezegd: in de periode tot drie jaar na beëindiging van de strafrechtelijke maatregel recidiveert in totaal 65% van de jongeren. Na vier jaar is dit percentage opgelopen tot 70%.¹⁴

¹⁴ Hoewel de maximale observatietermijn in dit onderzoek 65 maanden bedraagt, moeten de resultaten na 50 maanden voorzichtig worden geïnterpreteerd. Na deze periode zijn er maar weinig jongeren over, waardoor een enkeling het algemene beeld geheel kan doen veranderen. Schatting van het verloop van de grafiek na 60 maanden (op basis van extrapolatie) levert een percentage recidivisten op van 72%. Omdat de pij'ers minder lang konden worden gevolgd, is het verloop van de overlevingsfunctie na 40 maanden gebaseerd op observaties uit de bb-groep en de groep met jeugd-tbr.

Het tijdstip waarop de helft van de groep heeft gerecidiveerd wordt aangeduid als de 'mediane overlevingstijd'. Deze bedraagt hier 23 maanden. Het duurt dus bijna twee jaar voordat de helft van de groep opnieuw in de fout is gegaan. Dit valt ook af te lezen uit de grafiek.

Figuur 2: Verloop van de algemene recidive na een strafrechtelijke jeugdmaatregel (N=382)

Uit figuur 2 blijkt verder dat het aantal recidivisten in de eerste 20 maanden vrij sterk toeneemt. In de periode daarna vertoont de grafiek een minder sterke stijging. Aanvankelijk is de recidivesnelheid kennelijk hoog, er komen in korte tijd veel nieuwe recidivisten bij. Daarna neemt de recidivesnelheid af. Het verloop van de curve laat zien dat de kans om voor het eerst te recidiveren het grootst is in de eerste twee tot drie jaar na uitstroom uit de inrichting. Dit blijkt ook uit tabel 6. Op de eerste rij van deze tabel staan voor een aantal vaste observatieperioden de waarden uit grafiek 2 samengevat. Per jaar staat het percentage jongeren weergegeven dat aan het eind van dat jaar gerecidiveerd heeft. In het eerste jaar na uitstroom recidiveert 26% van de jongeren en na twee jaar heeft 51% gerecidiveerd. Na drie jaar bedraagt het recidivepercentage 65%. Daarna komen er relatief weinig nieuwe recidivisten meer bij.

Tabel 6: Cumulatief percentage recidivisten tot 5 jaar na een strafrechtelijke maatregel (N=382) en tot 5 jaar na een verblijf in een justitiële behandelinrichting (N=378) op basis van gegevens uit het JDS

	1 jaar	2 jaar	3 jaar	4 jaar	5 jaar
<i>onderzoeksgroep</i>					
strafrechtelijke maatregel (N=382)	26	51	65	70	72*
jeugdbehandelinrichtingen (N=378)	30	47	57	63	65*

* Schatting op basis van extrapolatie

In tabel 6 staan ook de recidivepercentages afkomstig uit het onderzoek onder ex-pupillen van justitiële behandelinrichtingen (JBI's) weergegeven.¹⁵ Vergelijken we de waarden dan valt op dat de recidivepercentages onder de jongeren met een strafrechtmaatregel op bijna elk meetpunt hoger zijn. Verwonderlijk is dat niet. De onderzoeksgroep van het JBI-onderzoek bevat ook jongeren die op basis van een civielrechtelijke maatregel in een behandelinrichting werden opgenomen. Deze jongeren vormen gezien hun achtergronden een minder zware groep. Civielrechtelijk geplaatsten zijn voorafgaand aan de maatregel minder vaak al bij justitie bekend en hebben gemiddeld gesproken ook minder eerdere justitiecontacten opgedaan dan jongeren met een strafrechtelijke maatregel. Zij vertonen over het algemeen minder recidiverisico, waardoor de percentages voor de gehele JBI-groep lager uitvallen.¹⁶ Er is één meetpunt waarop het recidivepercentage van de huidige onderzoeksgroep lager is dan dat van de JBI-groep. Na een observatieperiode van een jaar heeft 26% van de jongeren met een strafrechtelijke maatregel en 30% van de jongeren uit het JBI-onderzoek gerecidiveerd. De achtergrond hiervan is vooralsnog onduidelijk.

3.2.2 De prevalentie van ernstige recidive

Figuur 3 geeft een beeld van het verloop van de recidive uitgesplitst naar ernst van het eerste recidivedelict. De grafiek is het resultaat van vier verschillende survival-analyses waarbij aan de definitie van recidive steeds strengere eisen werden gesteld. De gestapelde curves geven tezamen een beeld van het verloop van de recidive als men de ernst van het gepleegde delict in aanmerking neemt. De ernst van het delict wordt in dit geval afgemeten aan de afdoening van de strafzaak. De criteria die zijn gebruikt om tot de 'geneste' overlevingsfuncties te komen zijn ontleend aan recidive-onderzoek onder ex-tbs-gestelden (Van Emmerik, 1985 en 1989; Leuw, 1995

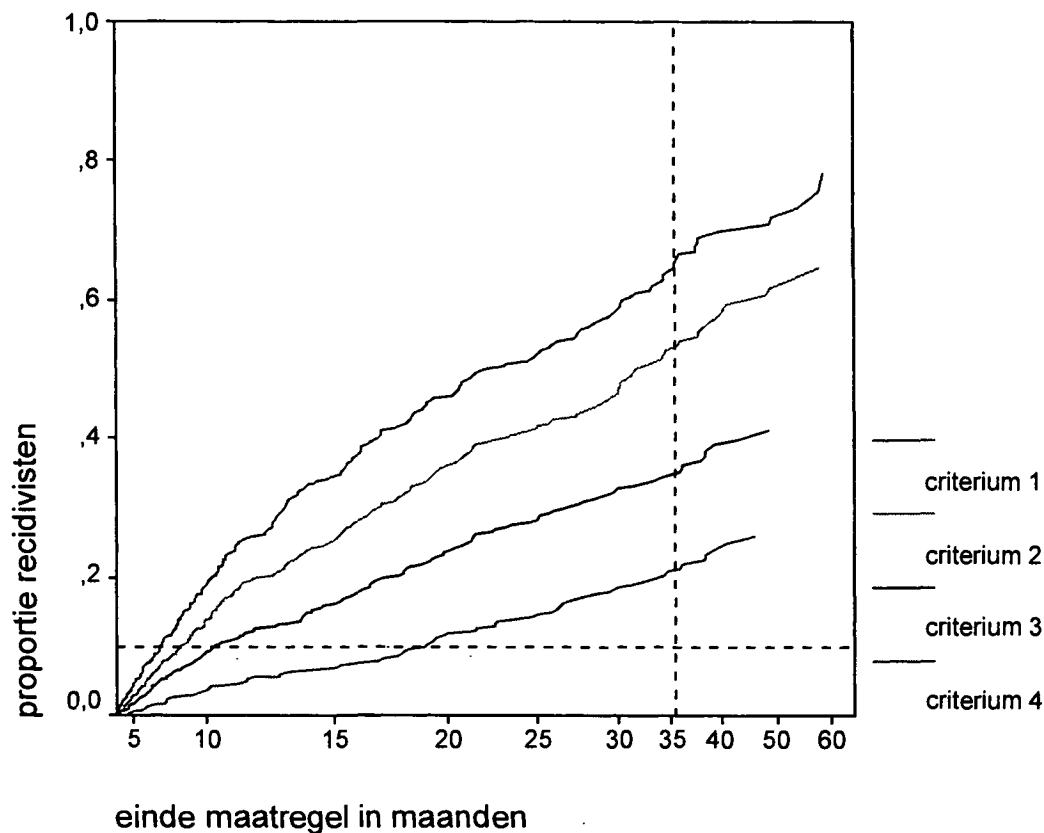
¹⁵ Zie Van der Heiden-Attema en Wartna, 2000, tabel 5, p. 25.

¹⁶ In de totale JBI-groep was 53% van tevoren bij justitie bekend, bij de jongeren met een strafrechtmaatregel 73%. Het gemiddeld aantal eerdere contacten van degenen die al bij justitie bekend waren, was in de JBI-groep ook lager: 4,33 tegen 4,60. Overigens bleek uit het JBI-onderzoek dat verrassend veel van de civielrechtelijk geplaatsten (48%) over een strafrechtelijk verleden beschikken. De kans op recidive na verblijf in een behandelinrichting bleek dan ook niet zozeer samen te hangen met de titel van de plaatsing alswel met de vraag of de jongeren al eerder in contact waren gekomen met justitie.

en 1999). De volgende zaken worden achtereenvolgens als recidivecontact opgevat:

- 1 Alle zaken met een afdoeningsdatum na de uitgangsdatum. Alleen zaken die zijn afgedaan met vrijspraak of die vanwege het ontbreken van wettig bewijs zijn geseponeerd blijven buiten beschouwing.
- 2 Alle zaken met een afdoeningsdatum na de uitgangsdatum die tot een veroordeling, van welke aard dan ook, leidden. Zaken die werden afgedaan met een voeging of sepot blijven hierbij buiten beschouwing.
- 3 Alle zaken met een afdoeningsdatum na de uitgangsdatum die tot een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf leidden.
- 4 Alle zaken met een afdoeningsdatum na de uitgangsdatum die tot een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf van tenminste zes maanden of tot oplegging van TBS of een jeugdstrafmaatregel leidden.

Figuur 3: Verloop van de recidive na beëindiging van de strafrechtelijke jeugdmaatregel naar gradaties van ernst (n=382)

In dit rapport werd tot dusver alleen het eerste criterium gehanteerd; het markeert de zogenoemde algemene recidive. Op basis van de opeenvolgende definities van recidive komt een steeds beperkter aantal zaken in aanmerking. Het aantal recidivisten dat op enig moment gemeten wordt, neemt met de opeenvolgende gradaties van ernst dan ook steeds verder af. Dat is goed te zien in figuur 3. Na één jaar zijn de recidivepercentages van de vier gradaties van ernst respectievelijk 26, 20, 13 en 6%. Na drie jaar is dit: 65, 53, 34, en 21%.

De mediane overlevingstijd, het tijdstip waarop de helft van de groep heeft gerecidiveerd, kan voor de hogere gradaties van ernst niet worden berekend. Criteria 3 en 4 zijn zo streng dat aan het eind van de observatieperiode, na ongeveer vijf jaar, nog niet de helft van de jongeren heeft gerecidiveerd. Om een vergelijking mogelijk te maken kan men in zo'n geval eventueel kijken naar de overlevingstijd bij het eerste kwartiel of het eerste percentiel. Uit deze resultaten blijkt bijvoorbeeld dat het 10 maanden duurt voordat 10% van de jongeren met een strafrechtelijke maatregel opnieuw veroordeeld is tot een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf. Na 18 maanden is 10% veroordeeld tot een nieuwe maatregel of een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf langer dan zes maanden.

De curves van grafiek 3 vertonen een opvallende gelijkenis met de resultaten uit het onderzoek onder ex-pupillen van JBI's (Van der Heiden-Attema en Wartna, 2000). Ook in dat onderzoek werd een dergelijke grafiek samengesteld. Niet alleen voor de algemene recidive, ook voor de andere recidivecriteria geldt dat de percentages in het huidige onderzoek iets hoger liggen dan in het onderzoek naar de uitstroom van de JBI's. De overlevingsfuncties liggen daar in het algemeen dus iets lager, de vorm van de curves en de positie ten opzichte van elkaar zijn identiek. De ontwikkeling van de recidive, ook die van de ernstige recidive, volgt met andere woorden dezelfde lijnen.

3.2.3 *Omvang en ernst van de totale recidive*

Tot dusver is steeds over het eerste recidivedelict gesproken, waarbij in de vorige paragraaf het voorkomen van het eerste contact afhing van de ernst van de recidive. In wat volgt zullen we ook de tweede en alle volgende recidivecontacten in de analyses betrekken. Tabel 7 geeft een samenvatting van de omvang van de totale recidive gemeten over de observatieperiode.

Aantal en aard van de recidivecontacten

De eerste rij van de tabel geeft het totaal aantal recidivecontacten per recidivist. Het aantal contacten varieert van 1 tot 44 met een gemiddelde van bijna 4. De meeste recidivecontacten betroffen een vermogensdelict (56%), gevolgd door agressie delicten (21%) en vermogen met geweld (10%). Zedendelicten (2%) en overtredingen van de Opiumwet (4%) komen minder vaak voor. De rest (7%) valt onder 'overige'.

Bijna eenderde van de recidiverende jongeren heeft niet meer dan één recidivezaak, de helft heeft er maximaal drie. Deze frequenties zijn niet gecorrigeerd voor verschillen in de observatietermijn. Op de tweede rij van tabel 6 staan gecorrigeerde frequenties weergegeven. Het gaat om het aantal contacten per jaar. Berekend over alle recidivisten komt deze uit op een gemiddelde van 1,3. Verschillen naar type maatregel deden zich hierin niet voor.¹⁷

¹⁷ Voor de volledigheid is in bijlage 1 een tabel opgenomen waarin de waarden van de grootheden in tabel 6 zijn uitgesplitst naar soort maatregel.

De ernst van de recidivecontacten

De ernst van de recidive kan in kaart gebracht worden aan de hand van de strafdreiging. Voor elk delict is in de wet een maximale straf vastgelegd.¹⁸ Door deze strafdreiging voor de verschillende zaken per persoon te totaliseren wordt de ernst van de totale recidive op een gestandaardiseerde manier uitgedrukt. Dit is noodzakelijk om de uitkomsten van verschillende onderzoeken met elkaar te kunnen vergelijken. Met nadruk moet worden gezegd dat de totale strafdreiging geen indicatie geeft van de feitelijke afdoening van de zaken, al was het maar alleen omdat de maximale straf in Nederland vrijwel nooit wordt opgelegd.

In de derde rij van tabel 7 staat de gemiddelde, totale strafdreiging van alle recidivedelicten van de recidiverende jongeren vermeld. Deze bedraagt minimaal 3 dagen en maximaal 184 jaar. Gemiddeld bedraagt de totale strafdreiging 241,4 maanden, ruim 20 jaar. Dit gemiddelde geldt zowel voor de pij'ers als voor de bb'ers en de jeugdterbeschikkinggestelden.

Tabel 7: Omvang van de recidive na afloop van een strafrechtelijke jeugdmaatregel (N=223)

	gemiddeld	minimum	maximum	25° perc.	50° perc.	75° perc.
aantal recidive contacten	3,9	1	44	1	3	5
aantal recidive-contacten per jaar	1,3	0,2	11,4	0,5	0,9	1,7
strafdreiging in maanden	241,4	0,1	2211	71,9	167,9	323,5

Vergelijken we de waarden in tabel 7 met de corresponderende resultaten uit het JBI-onderzoek, dan lijkt op het eerste gezicht zowel het aantal recidivecontacten als de totale strafdreiging voor de recidivisten in de JBI-groep iets hoger te zijn (Van der Heiden-Attema en Wartna, 2000, tabel 7, p. 30). De jongeren uit het JBI-onderzoek konden echter langer worden gevolgd, gemiddeld 42 tegen 34 maanden, dus die vergelijking is in feite niet op zijn plaats. Het aantal recidivecontacten per jaar mag wel worden vergeleken. Deze kwam voor de recidivisten uit de JBI-groep uit op 1,2; even hoog dus als in de huidige onderzoeksgroep.

3.2 Verklaring van de recidive

In de voorgaande paragrafen zijn de verschillende aspecten van recidive beschreven. Door de informatie met betrekking tot recidive te koppelen aan de eerder besproken achtergrondkenmerken, zal nu worden onderzocht welke factoren een rol spelen bij de prevalentie van recidive en welke factoren samenhangen met het aantal recidivecontacten. Zijn dit misschien dezelfde, of spelen bij het al dan niet recidiveren andere zaken een rol dan bij de bepaling van het aantal recidivecontacten?

¹⁸ Het gaat hier om de strafdreiging volgens het volwassenenstrafrecht.

3.3.1 Verklarende factoren voor de prevalentie van recidive

Om te onderzoeken welke kenmerken van de jongeren samenhangen met de kans dat er recidive optreedt is een Cox regressie uitgevoerd.¹⁹ Dit is een speciale vorm van regressie-analyse waarbij een vergelijking (een model) wordt opgesteld die de kans op recidive gedurende de totale observatieperiode zo goed mogelijk voorspelt. Niet alle beschikbare variabelen zijn in de analyse opgenomen. Alleen variabelen die significant met recidive samenhangen en zo min mogelijk correleren met de overige variabelen zijn betrokken in de analyse.

De resultaten van de Cox regressie-analyse staan vermeld in tabel 8.²⁰

Tabel 8: Cox regressie van de kans op algemene recidive na afloop van een strafrechtelijke jeugdmaatregel (N=382)

-----Variabelen in het model-----

variabele	e ^β	p	grotere recidivekans indien
geslacht	3,22	0,05	jongen
justitieel verleden	1,77	0,01	bekend bij justitie voor maatregel
aantal eerdere justitiecontacten	1,08	0,00	meer justitiecontacten
leeftijd ttv 1 ^e justitiecontact	0,88	0,05	jonger ttv 1 ^e contact
duur strafrechtelijk verleden	0,99	0,03	kortere strafrechtelijk verleden
duur maatregel	0,99	0,05	kortere maatregel

-----Variabelen niet in het model-----

variabele	e ^β	p
soort maatregel	-	0,99

In het bovenste deel van de tabel staan de variabelen weergegeven die in belangrijke mate bijdragen aan de voorspelling van de kans op recidive.²¹ Dit zijn geslacht, het hebben van een justitieel verleden, het aantal justitiecontacten voorafgaand aan de maatregel, de leeftijd ten tijde van het eerste justitiecontact, de duur van het strafrechtelijke verleden en de duur van de maatregel. In het onderste deel van de tabel staan de variabelen die

¹⁹ Bij deze analyse zijn alleen variabelen meegenomen die betrekking hebben op de totale onderzoeksgroep van 382 jongeren. De aanvullende achtergrondinformatie die voor 215 jongeren beschikbaar is, blijft buiten beschouwing. Een aparte Cox regressie voor deze subgroep leverde overeenkomstige resultaten op. Opname van de aanvullende informatie leidde niet tot een betere voorspelling van de recidivekans.

²⁰ Bij een Cox regressie wordt aangenomen dat de invloed van de variabelen op de recidivekans constant is in de tijd. Deze veronderstelling van 'proportionaliteit' is getoetst door een aantal analyses uit te voeren met tijdsafhankelijke covariaten. Dit leverde geen significante interacties op.

²¹ Variabelen worden geselecteerd op basis van het significantieniveau van hun bijdrage, p moet kleiner zijn dan 0,05. Hoe goed de gezamenlijke voorspelling is, kan niet worden vastgesteld. Er bestaat met betrekking tot Cox regressie geen consensus over een geschikte 'goodness-of-fit'-maat die de kwaliteit van de gevonden oplossing weergeeft.

niet in het model opgenomen worden omdat zij, gegeven de invloed van de andere variabelen, geen belangrijke rol spelen bij het voorspellen van de recidivekans. Hier is dat alleen het soort maatregel. Het toevoegen van informatie over de aard van de maatregel aan de regressie-vergelijking leidt niet tot een betere voorspelling van de recidivekans.

In de tweede kolom van tabel 8 staan de regressiegewichten vermeld. Deze geven een indicatie van de aard en omvang van het verband tussen het betreffende kenmerk en de recidivekans. Jongens hebben meer dan driemaal zoveel kans om te recidiveren dan meisjes. De kans dat jongeren met een justitieel verleden recidiveren is 1,77 maal zo groot als de kans op recidive onder first-offenders en elk voorafgaand contact met justitie leidt tot een toename van de recidivekans met 8%. Een exponent kleiner dan één betekent dat er sprake is van een negatief verband. Een lagere leeftijd ten tijde van het eerste justitiecontact, een kortere duur van het strafrechtelijk verleden²² en een kortere duur van de maatregel vergroten de kans op recidive. Met elk jaar dat het strafrechtelijke verleden eerder begint wordt de kans op recidive met 12% verhoogd.

Al met al kunnen we stellen dat de recidivekans onder jongeren met een strafrechtelijke maatregel vooral samenhangt met geslacht en de omvang van hun justitieel verleden; het soort maatregel is niet van belang. De resultaten op dit punt komen sterk overeen met de uitkomsten van het JBI-onderzoek (Van der Heiden-Attema en Wartna, 2000). Ook bij dat onderzoek bleken geslacht en de omvang van het justitiële verleden de belangrijkste voorspellers van de kans op recidive te zijn. Verschil is dat de duur van de opgelegde maatregel hier nog een kleine rol speelt. Een kortere maatregelduur gaat samen met een hogere recidivekans. Elke maand dat de maatregel korter duurt verhoogt het risico met 1%. Het significantieniveau van de bijdrage van deze variabele is evenwel niet hoog, met 0,05 zit deze precies op de grens voor opname in het model.

3.3.2 *Verklarende factoren voor de frequentie van recidive*

Ook voor het aantal recidivedelicten kan een verklarende regressie-analyse worden uitgevoerd. Gezien de (scheve) verdeling van het aantal recidivecontacten is een normale lineaire regressie echter niet op zijn plaats. Er wordt daarom gebruik gemaakt van Poisson regressie. Dit is een speciale vorm van regressie die uitkomsten oplevert die in grote lijnen vergelijkbaar zijn met de uitkomsten van eerder genoemde Cox-analyse. Ook bij Poisson regressie wordt een model opgesteld voor de voorspelling van recidive. De afhankelijke variabele is hier echter niet dichotoom (het wel of niet voorkomen van recidive), maar bestaat uit een telling van het aantal

²² Dit resultaat druist in tegen de intuïtie. Op zich hangt de duur van het strafrechtelijk verleden positief samen met de kans op recidive. Deze grootheid correleert echter ook met andere voorspellers zoals justitieel verleden en leeftijd ten tijde van het eerste justitiecontact. De onderlinge samenhang zorgt er voor dat, als de voorspellers gezamenlijk opgenomen worden in de regressievergelijking, het teken van het regressiegewicht van duur van het strafrechtelijk verleden 'omklapt'.

recidivecontacten binnen de observatieperiode. De resultaten van de Poisson regressie staan weergegeven in tabel 9.²³

Boven in de tabel staan weer de variabelen die belangrijk zijn bij de voorspelling van het aantal recidivedelicten.²⁴ Dit zijn geslacht, het hebben van een justitieel verleden en het aantal justitiecontacten voorafgaand aan de maatregel. Onder in het model staan de variabelen weergegeven die, gegeven de invloed van de overige voorspellers, niet van belang zijn bij de voorspelling van het aantal recidivedelicten. Dit zijn hier het soort maatregel, de duur van de maatregel, de duur van het strafrechtelijk verleden en de leeftijd ten tijde van het eerste justitiecontact.

Tabel 9: Negatief Binomiaal Poisson regressiemodel van het aantal recidivecontacten na afloop van een strafrechtelijke jeugdmaatregel (N=382)

-----Variabelen in het model-----

variabele	e ^β	p	meer recidivecontacten indien
geslacht	3,63	0,03	jongen
justitieel verleden	2,43	0,00	bekend bij justitie voor de maatregel
aantal eerdere justitiecontacten	1,09	0,00	meer justitiecontacten

-----Variabelen niet in het model-----

variabele	e ^β	p
soort maatregel	-	0,88
duur maatregel	-	0,86
duur strafrechtelijk verleden	-	0,20
leeftijd ttv 1 ^e justitiecontact	-	0,75

In de tweede kolom staan weer de regressiegewichten weergegeven. Deze geven aan met welke factor het aantal recidivecontacten toe- of afneemt als de waarde van de betreffende variabele met één eenheid toeneemt. Jongens plegen dus ruim 3,5 keer zoveel recidivedelicten als meisjes en jongeren die voorafgaand aan de maatregel al bij justitie bekend waren, plegen bijna 2,5 maal zoveel recidivedelicten als jongeren die voor het ingaan van de maatregel nog niet met justitie in aanraking waren geweest. Elk extra justitiecontact voorafgaand aan het opleggen van de maatregel leidt tot 9% meer recidivecontacten.

De resultaten van de Poisson regressie-analyse passen in het beeld dat de Cox regressie laat zien. Geslacht, de aanwezigheid van een justitieel verleden en het aantal justitiecontacten voorafgaand aan de maatregel spelen zowel bij het voorspellen van het aantal recidivecontacten als bij de verklaring voor het

²³ Bij het standaard poisson model wordt aangenomen dat spreiding en gemiddelde van het aantal recidivedelicten per tijdseenheid aan elkaar gelijk zijn. Omdat hier sprake is van overdispersie (de spreiding van het aantal recidivedelicten is groter dan het gemiddelde) is gebruik gemaakt van een negatief binomiaal poisson model dat hiervoor corrigeert.

²⁴ Ook hier wordt een significantieniveau van $p < 0,05$ gehanteerd.

al dan niet recidiveren een belangrijke rol. Het lijkt er dus op dat factoren die indicatief zijn voor de prevalentie van recidive ook samenhangen met de frequentie van de recidive. De duur van het strafrechtelijk verleden, de leeftijd bij het eerste justitiecontact en de duur van de maatregel komen bij de Poisson regressie niet als voorspellers terug, maar bij de Cox regressie waren dit ook niet de belangrijkste factoren. Het soort maatregel is ook bij de voorspelling van het aantal recidivecontacten niet van belang.

4 2 2 0 4 7 2 0 3 4 3
4 0 4 4 3
0 2 0

4 Conclusie en discussie

Vanaf 1995 kennen we in Nederland de plaatsing in een inrichting voor jeugdigen (pij). Deze strafrechtelijke maatregel is in de plaats gekomen van de plaatsing in een inrichting voor bijzonder behandeling (bb) en de terbeschikkingstelling van jeugdigen (jeugd-tbr). Uit dit onderzoek blijkt dat de eerste groep pij'ers, dat wil zeggen degenen waarvan de pij-maatregel in de jaren 1997 tot en met 1999 werd beëindigd, op een aantal punten verschilt met de groep jongeren die een bb of een jeugd-tbr kregen opgelegd. De pij'ers zijn vaker van allochtone afkomst, hebben afgaand op de maximale strafdreiging een merkbaar minder ernstig uitgangsdelict gepleegd, dat naar aard minder vaak een geweldsdelict betrof. Verder valt op dat de duur van de maatregel in de pij-groep veel korter was dan voor jongeren met een bb-maatregel.

Wat de recidive betreft zijn er weinig verschillen geconstateerd. Eén jaar na beëindiging van de maatregel bedraagt het percentage recidivisten in elk van de drie subgroepen om en nabij 26%. Na twee jaar is dit percentage opgelopen naar 51%. Drie jaar na opheffing van de maatregel heeft 65% één of meer nieuwe justitiecontacten opgebouwd. Driekwart van de totale groep kwam vóór de veroordeling tot de strafrechtelijke maatregel overigens al in de justitiële documentatie voor.

Aanwijzingen dat het strafklimaat in Nederland de laatste jaren is verhard, zoals bij de introductie van de pij door een aantal auteurs werd verondersteld, heeft dit onderzoek niet opgeleverd. De maatregel van de pij-jongeren in dit onderzoek duurde minder lang dan die van de bb'ers, maar ze hadden gemiddeld gesproken ook een minder ernstig uitgangsdelict gepleegd. De pij'ers vormen in zekere zin dus een 'lichtere' groep dan de bb'ers. In zekere zin, want de omvang van hun strafrechtelijk verleden verschilde niet. De beginleeftijd en duur van de strafrechtelijke carrière, het aantal en de ernst van de eerder gepleegde delicten waren alle vergelijkbaar. Bovendien wordt juist bij deze sanctie de zwaarte van een groep ook bepaald door de aard en intensiteit van de psycho-sociale problemen waar de jongeren bij aanvang van de maatregel mee te kampen hebben. Gegevens op dit vlak zijn voor deze onderzoeksgroep niet voorhanden. Maar uit een recente inventarisatie onder jongeren in behandelinrichtingen komt naar voren dat er met name op het gebied van de 'persoonlijkheidsontwikkeling, druggebruik en psychische stoornissen' de laatste jaren sprake is van een toenemende problematiek (Van Dijk et al., 2000).

Dat de pij'ers in dit onderzoek een minder ernstig uitgangsdelict pleegden dan de bb'ers en de jongeren met een jeugd-tbr is op zich niet verrassend. De pij bestaat nog maar sinds kort en kan maximaal zes jaar duren. Het aantal langlopende pij-maatregelen dat inmiddels is beëindigd, is gering. Jongeren met een pij langer dan 4 jaar zijn in het geheel niet in de huidige onderzoeksgroep aanwezig en jongeren met een pij langer dan twee jaar zijn sterk ondervertegenwoordigd. De pij'ers die wel in het in het onderzoek zijn opgenomen vormen geen goede afspiegeling van de gehele populatie; zij

vormen naar men mag aannemen een relatief 'licht' segment. De komende jaren zullen ook de pij'ers waarvan de maatregel langer heeft geduurd uitstromen. Dan kan er een meer representatief beeld ontstaan. Met de *Recidivemonitor* is in aanvullend onderzoek voorzien. Met dit project zullen naast andere groepen van justitiabelen ook de jongeren worden gevolgd die een strafrechtelijke maatregel hebben ondergaan. Door de metingen op gezette tijden te herhalen worden de achtergronden van deze groep jongeren, zowel in termen van hun justitieel verleden als in termen van de uitgangszaak, blijvend in beeld gebracht en kan dus ook beter worden getoetst of de duur van de strafrechtelijke maatregelen in vergelijkbare gevallen is toegenomen of niet.

Primair zal het echter gaan om het vaststellen van de recidive. Veel goeds valt daar overigens niet van te verwachten. Want als het klopt dat de pij-jongeren die uiteindelijk zullen uitstromen gemiddeld gesproken 'zwaarder' zijn dan de jongeren die in dit onderzoek centraal stonden, dan ligt het voor de hand dat de kansen op recidive nog hoger zullen zijn dan in dit onderzoek. En de percentages die zijn aangetroffen liggen al zo hoog. Een eerdere studie onder ex-pupillen van justitiële behandelinrichtingen (JBI's) liet een algemeen recidivepercentage zien van 57% na drie jaar. Onder jongeren met een strafrechtelijke maatregel blijkt hetzelfde percentage nu 65% te zijn. Na vier jaar bedragen de percentages respectievelijk 63 en 70%.

Binnen vier jaar komen dus 7 van de 10 jongeren die een strafrechtelijke maatregel hebben ondergaan opnieuw in contact met justitie. Dat is natuurlijk vrij veel, al moeten we ons realiseren dat het hier gaat om een zeer zware groep. Boendermaker (2000) heeft laten zien dat bij jongeren in behandelinrichtingen bijna zonder uitzondering sprake is van een meervoudige problematiek die een lange, hardnekkige historie kent en waarvan de contacten met justitie slechts één onderdeel vormen. Bovendien zijn de gepleegde recidivedelicten niet alle even ernstig. Het percentage recidivisten dat in de periode van drie jaar na beëindiging van de maatregel opnieuw veroordeeld wordt tot een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf ligt veel lager, op 34%. Toch geven deze uitkomsten aan dat we geen al te hoge verwachtingen mogen koesteren met betrekking tot de effecten van een strafrechtelijke maatregel. Het is duidelijk dat een verblijf in een behandelinrichting jongeren in de meeste gevallen niet van het plegen van verdere criminaliteit kan weerhouden. Dergelijke ambities zijn te hoog gegrepen.

Opnieuw is gebleken dat de kans dat recidive optreedt vooral samenhangt hangen met de omvang van het strafrechtelijk verleden. Naast geslacht - jongens recidiveren vaker en meer dan meisjes - zijn het hebben van eerdere justitiecontacten en het aantal eerdere justitiecontacten de belangrijkste voorspellers van recidive, niet alleen voor de kans dat er überhaupt gerecidiveerd wordt maar ook voor het aantal contacten dat optreedt in de periode na de maatregel. Bij de voorspelling van de prevalentie van recidive speelt de duur van de maatregel nog een kleine rol. Kortere maatregelen leiden tot een iets hogere recidivekans. De achtergrond hiervan is onduidelijk. Duidelijk is wel dat naarmate men jonger is ten tijde van het eerste justitiecontact, de kans op latere recidive groter is. Dit onderstreept nog maar eens het belang van vroegtijdige preventie. Het heeft er alle schijn

van dat als een jeugdige al vanaf jonge leeftijd een omvangrijk justitieel verleden heeft opgebouwd een interventie als een strafrechtelijke maatregel nog maar weinig kans van slagen heeft, althans als het gaat om het totaal voorkómen van verdere criminaliteit.

De aard en ernst van het gepleegde uitgangsdeldict blijken, gegeven het aantal eerder opgebouwde justitiecontacten, niet van invloed te zijn op de latere recidive. Het type opgelegde maatregel evenmin. Er zijn vooralsnog geen verschillen van betekenis gevonden tussen de recidive van de bb'ers, de jeugd-terbeschikkinggestelden en de eerste jongeren met een pij-maatregel. Dit mocht goed beschouwd ook niet worden verwacht. De uitvoering van de maatregelen is door de wetwijziging in 1995 niet stelselmatig veranderd. En bij de preventie of liever: reductie van de recidive gaat het er natuurlijk om wat er in de praktijk met de jongeren gebeurt.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

Recidivism among Dutch juveniles with a penal treatment sanction

In 1995, the Dutch juvenile criminal justice system has been reformed. The reform introduced one common penal treatment sanction ordering the placement of a juvenile offender in a judicial juvenile facility (*PIJ: plaatsing in een inrichting voor jeugdigen*). This treatment sanction can be imposed for a maximum of two years. However, if the offence committed was a violent one the period can be prolonged. The PIJ replaced two former sanctions: placement in a treatment facility (*BB: plaatsing in een inrichting voor buitengewone behandeling*) and the so-called juvenile *TBR* (*jeugd-terbeschikkingstelling*). The *BB* was meant for juvenile offenders with diminished criminal responsibility, the juvenile *TBR* for offenders with serious behavioural problems.

This study investigates whether significant differences exist between juveniles with a *PIJ*, a *BB* or a *TBR* sanction. In addition, the recidivism rate of the three groups is compared. In this study recidivism is defined as every single judicial contact after release not leading to a dismissal on technical grounds or an acquittal. The comparison of the recidivism rates is based on instruments developed in the framework of the Recidivism Monitor; an ongoing research project. Measurement within the Recidivism Monitor not only involves the question whether there is a new contact with the criminal justice authorities, it also concerns the timing of this event, the frequency of reoffending and the seriousness of the new offences.

The research group consists of 382 juveniles. Their treatment sanctions ended in the period 1995 and 1999. Three quarters of all juveniles had a criminal record prior to the ordering of the three sanctions. Among the group of 382 juveniles, 239 had a *BB*, 33 had a *TBR* and 110 juveniles had a *PIJ* sanction. Characteristics of the juveniles that were included are age, gender, ethnicity, seriousness of the committed offence, duration of the sanction, and criminal history. The group placed under *PIJ* differs from the other two groups. This group contains more ethnic juveniles, the committed offences were less frequently violent and, in general, less serious. In addition, the duration of the *PIJ* sanction was much shorter than the periode of the joined *BB* and *TBR* orders (25 months versus 36 months).

Survival analyses was used to measure the recidivism rate. This technique corrects the effects of differences in the observation period. Overall recidivism rates are similar in all groups. Recidivism amounts to 26% in the first year after termination of the sanction. After two years, the recidivism rate rose to 51% and after three years to 65%. If the recidivism rate is restricted to the more serious offences these percentages decrease. Within three years after the treatment sanction, 34% was convicted to a (new)

unconditional prison term. On average all juveniles acquired 1,3 new contacts with the criminal justice authorities per year. There were no significant differences between the three studied groups. Furthermore, the seriousness of the offences committed was similar.

The main factors contributing to the chance of recidivism are the existence of a previous criminal record and the (high) number of previous contacts with the authorities, as well as the male gender of the juvenile offenders. The same factors also relate to the number of new contacts with the criminal justice authorities. The type of treatment sanction and the duration of the treatment proved to be insignificant to the recidivism rate and the number of new contacts.

The results of this research show that the group of juveniles who were sentenced to the new *PIJ* sanction differs from the other two groups, *i.e.* those sentenced to a *BB* or a juvenile *TBR*. To a certain extent, these differences can be contributed to the fact that this study contains few juveniles whose *PIJ* order had been extended by the court. This factor may also explain why the mean duration of this new penal sanction is much shorter than the former two treatment sanctions and why the offences committed were generally of a less serious nature. The criminal history and the recidivism rate of the offenders in the three groups were comparable. Further research is needed to study whether these findings remain valid if juveniles with an extended *PIJ* sanction can be included in the analyses

Literatuur

Allinson, P.D.

Event history analysis; Regression for longitudinal data

Londen, Sage publications, 1984

Bac, J.R.

De plaatsing in een inrichting voor jeugdigen; een vereenvoudiging met haken en ogen

Tijdschrift voor familie en jeugdrecht, jrg. 18, nr. 3, pp. 56-61

Boendermaker, L.

Justitiële behandelinrichtingen voor jongeren. Populatie en werkwijze

Leuven - Apeldoorn, Garant, 1999

Dijk van, Van Soomeren en partners

Jeugdigen in justitiële behandelinrichtingen

Amsterdam, DSP, 2000

Emmerik, J.L. van

TBR en recidive; een beschrijving van ter beschikking gestelden van wie de maatregel is beëindigd in de periode 1974-1979

Den Haag, Staatsuitgeverij 1985

Onderzoek en Beleid, nr. 61

Emmerik, J.L. van

TBS en recidive; een vervolgstudie naar de recidive van ter beschikking gestelden van wie de maatregel is beëindigd in de periode van 1979-1983

Deventer, Gouda Quint, 1989

Onderzoek en Beleid, nr. 95

Jonge, G. de

Rechtshulp aan jeugdigen; verhoging maximale duur van intramurale sancties vraagt om aandacht

Advocatenblad, jrg. 78, nr. 10, pp. 537-542

Heiden-Attema, N., B.S.J. Wartna

Recidive na verblijf in een JBI. Een vervolgstudie naar de geregistreeerde criminaliteit onder jongeren uit een justitiële behandelinrichting

Den Haag, WODC, 2000

Onderzoeksnotities, nr. 2000/6

Huijbregts, G.L.A.M., F.P. van Tulder, D.E.G. Moolenaar e.a.

Modellering Justitiële Jeugdvoorzieningen

Den Haag, WODC, in voorbereiding

Koens, M.J.C.

Het nieuwe jeugdstraf(proces)recht

Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht, nr. 1, 1995, pp. 3-8

Komen, M., A. van Vliet

Dé PIJ bestaat niet. De strafrechtelijke maatregel Plaatsing in een Inrichting voor Jeugdigen bij wet en in de praktijk

Proces, jrg. 79, nr. 7/8, 2000, pp. 106-112

Laan, P.H. van der

Het nieuwe jeugdstrafrecht. Op weg naar onnodige repressie?

Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht, nr. 11, 1995, pp. 242-247

Leuw, Ed.

Recidive na ontslag uit tbs

Deventer, Gouda Quint, 1995

Onderzoek en Beleid, nr. 141

Leuw, Ed.

Recidive na de tbs; patronen, trends en processen en de inschatting van gevaar

Den Haag, WODC, 1999

Onderzoek en Beleid, nr. 182

Schmidt, P., A.D. Witte

Predicting recidivism using survival models

New York, Springer-Verlag, 1988

Wartna, B.S.J.

Recidive-onderzoek en survival-analyse; over het meten van de duur van de misdrijfrijke periode

Tijdschrift voor Criminologie, jrg. 42, nr. 1, 2000, pp. 2-20

Bijlage 1

	bb (n= 147)	jeugd-tbr (n=24)	% jeugd-tbr & pij (n=171)	pij (n=52)	sign.
gemiddeld aantal recidivecontacten	4,15	4,83	4,25	2,92	ns
gemiddeld aantal recidivecontacten per jaar	1,24	1,21	1,24	1,63	ns
gemiddelde strafdreiging (in maanden)	253,55	283,08	257,70	188,23	ns

ns = niet significant

* = $p < 0,05$

** = $p < 0,01$

*** = $p < 0,001$

Sinds 1998 verschenen WODC-onderzoeksnotities

- 1998/1 Stalking; slachtoffers, daders en maatregelen tegen deze vorm van belagen
N.J. Baas
- 1998/2 Organisatie van de recherchefunctie; een inventarisatie in de 25 regiokorpsen
M. Kruissink, C. Verwers, N. Dijkhoff
- 1998/3 Twee halen, ...; over de prijs van meervoudig beroep op gesubsidieerde rechtsbijstand
W.M.E.H. Beijers, A. Klijn, J. van der Schaaf, G. Paulides
- 1998/4 Strafrechtelijke opvang verslaafden (SOV); een literatuurverkenning naar voor de SOV relevante ervaringen met onvrijwillig geplaatste justitiabele verslaafden in binnen- en buitenland
N.J. Baas
- 1998/5 Ontwikkelingen van de jeugdcriminaliteit: periode 1980-1996; een tussentijds verslag
P.H. van der Laan, A.A.M. Essers, G.L.A.M. Huijbregts, E.C. Spaans
- 1998/6 Bijzondere verhoormethoden; een literatuurverkenning
E.M.Th. Beenackers
- 1999/1 Justitie in de buurt; een evaluatie van vier experimenten
F. Luykx, M. Grapendaal
- 1999/2 Recidive-onderzoek in Nederland; een overzicht van Nederlands onderzoek naar hernieuwd crimineel gedrag
B.S.J. Wartna
- 1999/3 Kwaliteitssystemen voor de rechtsprekende macht; een internationale verkenning
N.J. Baas, E. Niemeijer
- 1999/4 Informal Value Transfer Systems and Criminal Organizations; a study into so-called underground banking networks
Prof. Nikos Passas
- 1999/5 Ontkennende en bekende verdachten; over de proceshouding van verdachten van strafzaken tijdens het politieverhoor
B.S.J. Wartna, W.M.E.H. Beijers, A.A.M. Essers
- 1999/6 Bandopname van het nader gehoor
U. Aron, F. Heide
- 1999/7 Eén jaar 'Koppelingswet' in de praktijk; tussenrapportage over de implementatie en het eerste uitvoeringsjaar
O. Etman, J. Korpel
- 2000/1 Effectiviteit van sanctieprogramma's: bouwstenen voor een toetsingskader; een literatuuronderzoek
E.M.Th. Beenackers
- 2000/2 nog niet verschenen
- 2000/3 De sturing en controle van de politie in het Franse en Nederlandse vooronderzoek in strafzaken
P.A.M. Verrest
- 2000/4 Werklast versnelling handelszaken
R.J.J. Eshuis, M.N. van Es
- 2000/5 Cameratoezicht in het publieke domein in EU-landen
B. Meijer
- 2000/6 Recidive na verblijf in een JBI; een vervolgstudie naar de geregistreeerde criminaliteit onder jongeren uit een justitiële behandelinrichting
N. van der Heiden-Attema, B.S.J. Wartna
- 2000/7 Eisen in jeugdzaken; een inventarisatie van meningen over de 'requireerichtlijn in kindzaken'
A.M.M. van Breugel, L. Boendermaker
- 2000/8 Rekrutering en (permanente) educatie van de rechtsprekende macht in vijf landen; een internationale verkenning
N.J. Baas
- 2000/9 Recidive na een strafrechtelijke maatregel; een studie naar de geregistreeerde criminaliteit onder jongeren met een pibb, een jeugd-tbr of een pij
N. van der Heiden-Attema, B.S.J. Wartna